

Młodzież 2021

Materiały prasowe - wybrane wyniki

METODOLOGIA

Wykonawca	Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
Termin realizacji badania	01.10 – 5.11. 2021 r.
Próba	Losowa ogólnopolska (operat losowania – System Informacji Oświatowej) 80 szkół ponadpodstawowych wszystkich typów szkół dziennych (licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe); uczniowie jednego oddziału wylosowanego spośród ostatnich klas
Metoda badawcza	Badanie audytoryjne – ankieta wypełniana samodzielnie przez respondentów podczas jednej godziny lekcyjnej
Poziom realizacji próby zasadniczej	65,0%
Liczba zrealizowanych wywiadów	N=1531

SAMOPOCZUCIE PSYCHICZNE

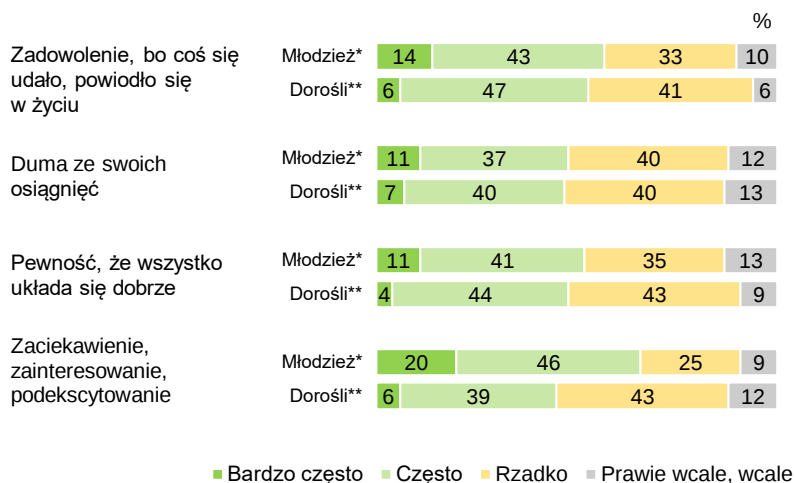
Od roku 1990 CBOS na ogólnopolskich próbach dorosłych regularnie bada samopoczucie psychiczne. Ankietowani mają za zadanie określić częstość doznawania różnych stanów emocjonalnych – pozytywnych (przyjemnych) jak i negatywnych (nieprzyjemnych). Badanie z grudnia 2020 roku pokazało istotne pogorszenie samopoczucia Polaków, w tym ludzi młodych, mających od 18 do 24 lat, co można wiązać z pandemią: doświadczeniem domowej izolacji, zdalnej nauki i pracy oraz ograniczeniem kontaktów międzyludzkich. Częstość odczuwania depresji, bezradności i zniechęcenia osiągnęła wówczas wśród ludzi młodych najwyższy poziom od dwóch dekad¹. Jak pokazują kolejne badania z grudnia 2021, miniony rok był już dla młodych ludzi (w wieku 18–24 lata) znacząco lepszy².

W związku z doświadczeniem pandemii o samopoczucie psychiczne w 2021 roku zapytaliśmy także uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych. Jak wynika z deklaracji, uczniowie zdecydowanie częściej niż ogół populacji doświadczają negatywnych emocji. Prawie trzy czwarte badanych (72%) deklaruje, że w minionym roku często lub bardzo często odczuwało zdenerwowanie, rozdrażnienie – jest to najczęściej rozpoznawany stan emocjonalny. Ponadto większość uczniów często lub bardzo często odczuwała zniechęcenie, znużenie (ogółem 62%) oraz bezradność (57%). Mniej więcej połowa przyznaje, że w mienionym roku często lub bardzo często czuła się nieszczęśliwa (51%) lub była wściekła, „miała ochotę wszystko rozwalić” (47%). Aż 16% młodych deklaruje, że w 2021 roku często lub bardzo często miało myśli samobójcze.

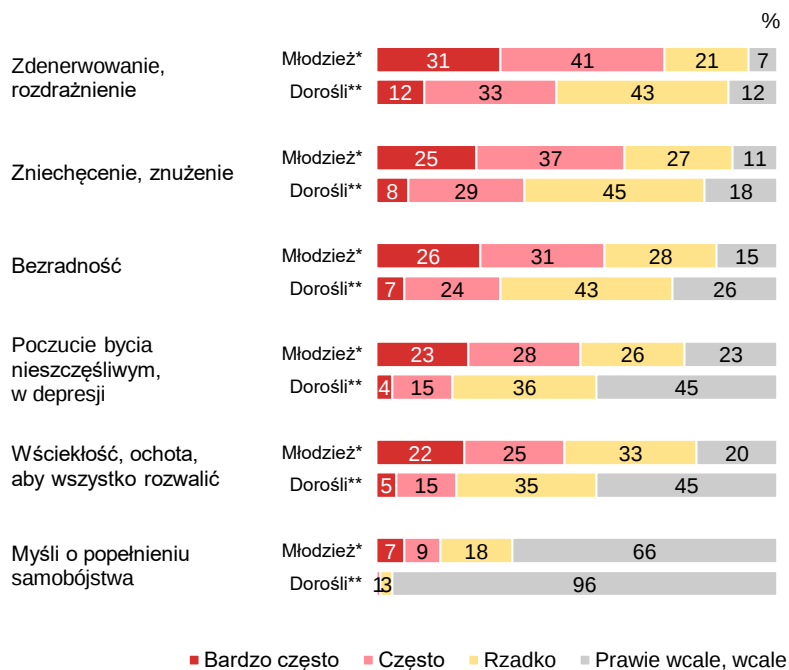
¹ Zob. komunikat CBOS „Samopoczucie Polaków w roku 2020”, styczeń 2021 (oprac. J. Scovil).

² Zob. komunikat CBOS „Samopoczucie Polaków w roku 2021”, styczeń 2022 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

Rys. 1. **Częstość doznawania emocji pozytywnych**

Częstość doznawania emocji negatywnych

* Badanie KBPN 2021

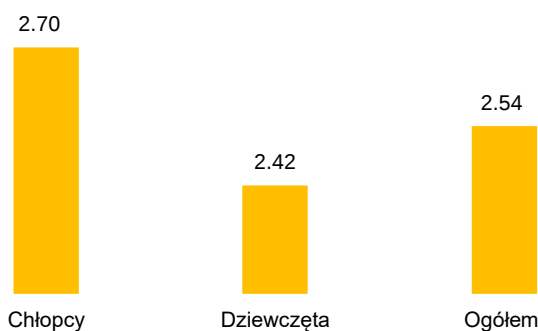
** Badanie CBOS „Aktualne problemy i wydarzenia” (grudzień 2021)

Najczęściej doznawaną emocją pozytywną jest – według deklaracji – zaciekanie, podekscytowanie: w minionym roku często lub bardzo często odczuwało je dwie trzecie uczniów (66%). Odsetek ten jest wyraźnie wyższy niż wśród ogółu dorosłych ankietowanych w podobnym czasie. Deklaracje uczniów dotyczące doznawania pozostałych spośród uwzględnionych w badaniu pozytywnych emocji nie odbiegają już tak wyraźnie od deklaracji ogółu. Ponad połowa często lub bardzo często odczuwała zadowolenie, bo coś się udało, powiodło w życiu (57%) oraz miała poczucie, że wszystko dobrze się układa (52%). Mniej niż połowa (48%) często lub bardzo często odczuwała dumę ze swoich osiągnięć.

Na podstawie omawianych danych utworzono syntetyczny wskaźnik samopoczucia uczniów. Jest to średnia nasilenia wszystkich omawianych emocji mierzona na skali od 1 do 4, gdzie 1 oznacza dyskomfort psychiczny, definiowany jako deklarowanie bardzo częstych doznań negatywnych i brak emocji pozytywnych, a 4 – komfort psychiczny, określony przez bardzo częste występowanie uczuć pozytywnych przy braku występowania uczuć negatywnych. Średnia wartość wskaźnika samopoczucia uczniów wyniosła 2,54.

Samopoczucie psychiczne uczniów istotnie różnicuje płeć. Wartości wskaźnika samopoczucia pokazują, że w istotnie lepszej kondycji psychicznej są chłopcy niż dziewczęta.

Rys. 2. Średnia wartość wskaźnika samopoczucia uczniów na skali od 1 (dyskomfort psychiczny) do 4 (komfort psychiczny)

Badanie KBPN 2021

Tabela 1

Wartość wskaźnika samopoczucia uczniów	Ogół uczniów	Chłopcy	Dziewczęta
	w procentach		
Do 2,00	20	11	27
Od 2,01 do 2,50	27	22	31
Od 2,51 do 3,00	36	43	30
Powyżej 3,00	17	24	12

Badanie KBPN 2021

Różnice te wynikają w głównej mierze stąd, że dziewczęta częściej przeżywają emocje negatywne. Dotyczy to głównie takich emocji jak: bezradność (często lub bardzo często przeżywanej przez 70% dziewcząt i 41% chłopców), zdenerwowanie, rozdrażnienie (często lub bardzo często odczuwane przez 82% dziewcząt i 60% chłopców), poczucie bycia nieszczęśliwym (deklarowanego przez 63% dziewcząt i 37% chłopców) oraz zniechęcenie i rozdrażnienie (deklarowanego przez 72% dziewcząt i 51% chłopców). W mniejszym stopniu różnice odnoszą się do odczuwania wściekłości (deklarowanego przez 55% dziewcząt i 38% chłopców) oraz do myśli samobójczych (odczuwanych przez 18% dziewcząt i 12% chłopców).

Tabela 2

	Odsetki często lub bardzo często doświadczających poszczególnych odczuć:	
	chłopców	dziewcząt
Zadowolenie, bo coś się udało, powiodło się w życiu	41 (13)	44 (8)
Duma ze swoich osiągnięć	46 (13)	56 (10)
Pewność, że wszystko układa się dobrze	45 (13)	50 (13)
Zaciekawienie, zainteresowanie, podekscytowanie	35 (12)	33 (7)
Zdenerwowanie, rozdrażnienie	60 (19)	82 (41)
Zniechęcenie, znużenie	51 (16)	72 (32)
Bezradność	41 (13)	70 (35)
Poczucie bycia nieszczęśliwym, w depresji	37 (14)	63 (30)
Wściekłość, ochota, aby wszystko rozwalić	38 (15)	55 (28)
Myśli o popełnieniu samobójstwa	12 (8)	18 (8)

W nawiasach podano odsetki udzielających odpowiedzi „Bardzo często”

Badanie KBPN 2021

Spośród podstawowych cech społeczno-demograficznych duże znaczenie dla kondycji psychicznej ma także sytuacja bytowa. Im lepsze oceny materialnych warunków życia rodziny, tym lepsze samopoczucie. Zależność ta dotyczy przede

wszystkim dziewcząt. W najgorszej kondycji psychicznej są dziewczęta źle oceniające warunki materialne życia swojej rodziny.

Tabela 3

Ocena materialnych warunków życia rodziny	Średnia wartość wskaźnika samopoczucia		
	ogół uczniów	chłopcy	dziewczęta
Złe	2,24	2,55	1,99
Średnie	2,40	2,59	2,26
Dobre	2,60	2,74	2,48

Badanie KBPN 2021

Samopoczucie psychiczne mierzone częstością odczuwania zarówno przyjemnych, jak i nieprzyjemnych emocji różnicuje także wiara, udział w praktykach religijnych, a także szerzej – identyfikacja polityczna. Wyraźnie niższe niż przeciętne wartości wskaźnika uzyskują osoby określające się jako niewierzące, niepraktykujące oraz deklarujące lewicowe poglądy polityczne. Dotyczy to zarówno dziewcząt, jak i chłopców. Biorąc pod uwagę jednocześnie płeć oraz orientację światopoglądową, można zauważyć, że w najgorszej kondycji psychicznej są niewierzące, nieuczestniczące w praktykach religijnych oraz deklarujące lewicowe przekonania polityczne dziewczęta.

Tabela 4

		Średnia wartość wskaźnika samopoczucia uczniów		
		ogół uczniów	chłopcy	dziewczęta
Niezależnie od udziału w praktykach religijnych, czy uważasz się za osobę:	głęboko wierzącą	2,63	2,75	2,50
	wierzącą	2,66	2,84	2,52
	niezdecydowaną	2,48	2,61	2,40
	niewierzącą	2,30	2,50	2,13
Udział w praktykach religijnych	kilka razy w tygodniu	2,68	2,78	2,59
	raz w tygodniu	2,62	2,78	2,50
	1–2 razy w miesiącu	2,65	2,93	2,47
	kilka razy w roku	2,58	2,74	2,47
	w ogóle nie uczestniczy	2,45	2,62	2,31
Poglądy polityczne	lewica	2,33	2,53	2,26
	centrum	2,55	2,66	2,42
	prawica	2,62	2,65	2,52
	trudno powiedzieć	2,61	2,80	2,48

Badanie KBPN 2021

Na samopoczucie psychiczne istotny wpływ mają takie czynniki jak relacje z ludźmi, styl życia: m.in sposób korzystania z internetu, aktywność fizyczna. Jeśli wziąć pod uwagę wartość stworzonego przez nas wskaźnika, to widać, że w lepszej niż inni kondycji psychicznej są osoby mające dużo przyjaciół, nienadużywające internetu, codziennie podejmujące aktywność fizyczną. Spośród tych trzech czynników najsilniej na samopoczucie rzutuje nadużywanie internetu – istotny i silny związek między nadużywaniem internetu a kondycją psychiczną notujemy wśród chłopców i – w nieco tylko mniejszym stopniu – wśród dziewcząt. Na drugim miejscu jest liczba przyjaciół w klasie, przy czym posiadanie przyjaciół jest nieco ważniejsze dla dziewcząt niż dla chłopców. Sport odgrywa mniejszą rolę i ma istotne znaczenie dla samopoczucia chłopców.

Tabela 5

		Średnia wartość wskaźnika samopoczucia		
		ogół uczniów	chłopcy	dziewczęta
Wskaźnik nadużywania internetu*	poniżej 2	2,62	2,79	2,50
	2 do poniżej 3	2,38	2,59	2,21
	3 i więcej	2,17	2,24	2,09
Liczba przyjaciół w klasie	0	2,40	2,53	2,22
	1	2,39	2,60	2,29
	2–3	2,52	2,74	2,39
	4 i więcej	2,68	2,77	2,58
Jak często uprawiasz jakiś sport bądź podejmujesz aktywność fizyczną – poza lekcjami WF?	Codziennie	2,67	2,82	2,42
	Kilka razy w tygodniu	2,59	2,71	2,45
	1–2 razy w tygodniu	2,55	2,71	2,46
	2–3 razy w miesiącu	2,51	2,70	2,39
	Raz w miesiącu lub rzadziej	2,46	2,69	2,36
	W ogóle nie uprawiam sportu, nie podejmuję aktywności fizycznej	2,32	2,40	2,29

* Im niższa wartość wskaźnika nadużywania internetu, tym mniejsze zagrożenie uzależnieniem od internetu. Zob. „Zainteresowania i aktywności”, M. Feliksiak w niniejszym tomie

Badanie KBPN 2021

O relacjach międzyludzkich młodych ludzi, m.in. o tym, z kim najchętniej spędzają czas, rozmawiają, na kogo mogą liczyć, pisaliśmy w rozdziale „Dom rodzinny, rodzice i rówieśnicy w opiniach młodego pokolenia Polaków”. Uwzględniając omówione tam dane dotyczące relacji społecznych, można powiedzieć, że uczniowie, który nie potrafili wskazać nikogo z kim chętnie spędzają czas oraz dyskutują,

a przede wszystkim nie wskazali nikogo, na kogo mogą liczyć w trudnych chwilach, są w wyraźnie gorszej kondycji psychicznej niż ogół uczniów. Wskazują na to niskie średnie wartości wskaźnika samopoczucia wśród tych uczniów.

Tabela 6

Uczniowie deklarujący, że <u>nie ma takiej osoby</u> :	Średnia wartość wskaźnika samopoczucia		
	ogół uczniów	chłopcy	dziewczeta
– z którą najchętniej spędzają wolny czas	2,21	2,34	2,07
– z którą najchętniej rozmawiają, dyskutują	2,10	2,34	1,86
– na którą przede wszystkim mogą liczyć w trudnych chwilach	2,05	2,27	1,86

Badanie KBPN 2021

Wyniki badania młodzieży niepokoją: samopoczucie uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych określone na podstawie częstości przeżywania różnych stanów emocjonalnych jest wyraźnie gorsze niż ogółu dorosłych. Wchodzący w dorosłość młodzi ludzie zdecydowanie częściej doświadczają negatywnych, nieprzyjemnych przeżyć, w tym także stanów depresyjnych i myśli samobójczych. Szczególnie często negatywne emocje przeżywają dziewczęta – być może po części wynika to z tego, że lepiej potrafią rozpoznawać swoje stany emocjonalnie i bardziej otwarcie przyznają się do ich odczuwania. Wśród uwarunkowań kondycji psychicznej znajdujemy tak różne czynniki jak: wiara, sposób korzystania z internetu, relacje społeczne czy warunki materialne.

Jonathan Scovil

ŻYCIE SZKOLNE

Stres i poczucie satysfakcji

Z powodu pandemii COVID-19 w ciągu ostatniego roku znaczna część zajęć w polskich szkołach odbywała się zdalnie i ten czynnik mógł wpłynąć na niemal wszystkie poruszone w tym bloku aspekty życia szkolnego – należy o tym pamiętać przy interpretacji przedstawianych tu danych. Mając na uwadze te szczególne okoliczności, powtarzamy co kilka lat zestaw pytań dotyczących panującej w szkole atmosfery, relacji między uczniami a nauczycielami, czy szkolnych problemów, postanowiliśmy uzupełnić pytaniami o doświadczenia nauczania zdalnego, których omówienie wieńczy cały rozdział.

Zacznijmy od uczuć towarzyszących uczniom na co dzień w szkole. W porównaniu z pomiarem z 2018 roku wzrósł wyraźnie odsetek uczniów odczuwających regularnie stres i zdenerwowanie – średnia wskazań na siedmiopunktowej skali wyniosła 4,51, co stanowi najwyższy odnotowany przez nas jak dotąd wynik. Jednocześnie spadł odsetek uczniów mających poczucie bycia w szkole docenianymi – średnia wskazań wyniosła w tym przypadku 3,66, co stanowi wynik niższy od tego z 2018 roku, choć wciąż wyższy niż z roku 2013 (3,41).

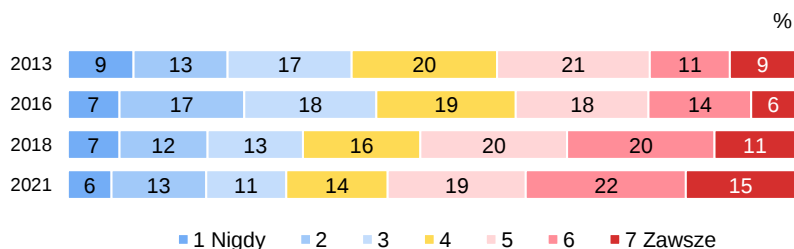
Tabela 7

Jak często w szkole:	Średnie na skali od 1 do 7 (na której 1 oznacza, że taki stan w ogóle nie jest doznawany, a 7 – że jest on permanentny, występuje zawsze)			
	2013	2016	2018	2021
– denerwujesz się, odczuwasz stres	3,9	3,77	4,33	4,51
– czujesz się doceniany, odnosisz sukcesy	3,41	3,91	3,8	3,66

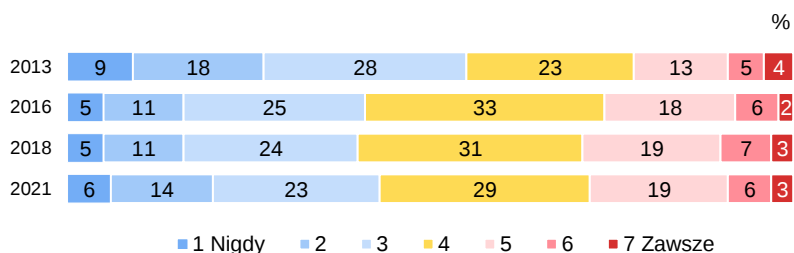
Badania KBPN

Jeśli przyjrzymy się szczegółowemu rozkładowi odpowiedzi, zobaczymy, że już niemal co szósty uczeń deklaruje nieustanne odczuwanie stresu w szkole (15%, wzrost o 4 punkty procentowe względem pomiaru z 2018 roku i o 9 względem pomiaru z 2016 roku). Wyniki dotyczące poczucia bycia docenianym nie uległy wyraźnym zmianom.

Rys. 3. **Jak często w szkole denerwujesz się, odczuwasz stres?**

Jak często w szkole czujesz się doceniany(a), odnosisz sukcesy?

Badania KBPN

Podobnie jak przy poprzednim pomiarze, odnotowujemy zależność między poziomem odczuwanego w szkole stresu a ocenami ucznia – uczniowie szóstkowi odczuwają stres znacząco rzadziej niż dwójkowi. Warto przy tym zwrócić uwagę, że ogólny wzrost poziomu stresu w stosunku do 2018 roku najmniej wyraźnie zaznaczył się właśnie w grupie uczniów dwójkowych. Jeśli chodzi o poczucie odnoszenia sukcesów, to tak jak przy wszystkich poprzednich pomiarach, przodują w tym względzie uczniowie piątkowi, podczas gdy szóstkowi plasują się nieco za nimi – być może wyjątkowa ambicja nie pozwala tym drugim cieszyć się w równym stopniu swoimi szkolnymi osiągnięciami. Najrzadziej doceniani czują się uczniowie dwójkowi.

Tabela 8

Czy uważasz się za ucznia:	Jak często w szkole denerwujesz się, odczuwasz stres?				Jak często w szkole czujesz się doceniany, odnosisz sukcesy?			
	2013	2016	2018	2021	2013	2016	2018	2021
	średnia na skali od 1 (nigdy) do 7 (zawsze)							
– dwójkowego	3,87	4,01	4,58	4,59	2,74	2,99	3,03	2,99
– trójkowego	3,98	3,95	4,28	4,56	3,09	3,46	3,51	3,36
– czwórkowego	4,06	3,94	4,39	4,52	3,73	4,00	3,95	3,79
– piątkowego	3,95	3,63	4,34	4,45	4,30	4,67	4,55	4,32
– szóstkowego	3,29	3,91	3,78	4,18	3,53	4,27	4,31	4,20

Badania KBPN

Zestawienie odpowiedzi dziewcząt i chłopców pokazuje – podobnie jak przy wszystkich poprzednich pomiarach – że to dziewczęta częściej od chłopców odczuwają w szkole stres, a jednocześnie rzadziej mają poczucie, że odnoszą sukcesy. Zwłaszcza średnia wskazań przy pytaniu o odczuwanie stresu osiągnęła wśród dziewcząt alarmująco wysoki poziom – 5,02. Z drugiej strony, można też przypuszczać, że chłopcy mniej chętnie przyznają się do stresu, a chętniej do sukcesów.

Tabela 9

Płeć	Jak często w szkole denerwujesz się, odczuwasz stres?				Jak często w szkole czujesz się doceniany, odnosisz sukcesy?			
	2013	2016	2018	2021	2013	2016	2018	2021
	średnia na skali od 1 (nigdy) do 7 (zawsze)							
Chłopcy	3,39	3,48	3,78	3,88	3,46	3,83	3,93	3,81
Dziewczęta	4,48	4,40	4,81	5,02	3,39	3,69	3,68	3,55

Badania KBPN

Na emocje doświadczane przez uczniów w toku edukacji wpływ może wywierać również typ szkoły, do jakiej uczęszczają. Najwyższy poziom stresu i jednocześnie najniższy poziom zadowolenia ze swoich sukcesów deklarują uczniowie publicznych liceów ogólnokształcących. Podobnie jak w ubiegłych latach, odczuwanie stresu najrzadziej deklarują uczniowie szkół branżowych (zasadniczych szkół zawodowych), a poczucie bycia docenianym jest najczęstsze wśród uczniów prywatnych liceów ogólnokształcących.

Tabela 10

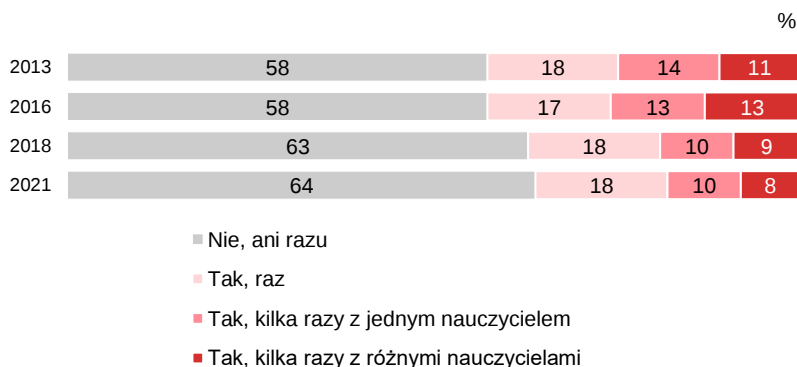
Typ szkoły	Jak często w szkole denerwujesz się, odczuwasz stres?				Jak często w szkole czujesz się doceniany, odnosisz sukcesy?			
	2013	2016	2018	2021	2013	2016	2018	2021
	średnia na skali od 1 (nigdy) do 7 (zawsze)							
Publiczne liceum ogólnokształcące	4,15	4,24	4,72	4,85	3,45	3,76	3,73	3,62
Prywatne liceum ogólnokształcące	3,12	3,63	4,94	3,71	4,23	4,32	4,11	4,15
Technikum	4,24	3,91	4,26	4,54	3,41	3,81	3,79	3,64
Szkoła branżowa (zasadnicza zawodowa)	2,74	3,06	3,02	3,18	3,30	3,69	4,01	3,78
Liceum profilowane, zawodowe lub techniczne	-	4,29	4,64	-	-	3,62	3,85	-

Badania KBPN

Relacje z nauczycielami oraz kolegami i koleżankami

Odsetki uczniów deklarujących wejście w konflikt z którymś ze swoich nauczycieli właściwie nie zmieniły się od 2018 roku. Wciąż dwie trzecie uczniów twierdzi, że w ciągu ostatniego roku szkolnego nie wdało się w ani jeden taki spór (64% wobec 63% w 2018 roku), co piątemu zdarzyło się to raz (18%, bez zmian), co dziesiątemu kilka razy z tym samym nauczycielem (10%, bez zmian), a co dwunastemu kilka razy z różnymi nauczycielami (8%, spadek o 1 punkt procentowy wobec poprzedniego pomiaru).

Rys. 4. **Czy w ciągu tego roku szkolnego zdarzyło Ci się jakieś nieporozumienie, konflikt z którymś z nauczycieli?**

Badania KBPN

Jeśli porównamy rozkłady odpowiedzi ze względu na typ szkoły, jedyne stosunkowo wyraźne zmiany dostrzeżemy w szkołach branżowych (wcześniej zasadniczych szkołach zawodowych) – odsetek uczniów deklarujących brak konfliktów z nauczycielami rośnie tutaj z pomiaru na pomiar i w najnowszym badaniu wzrósł jeszcze o 6 punktów procentowych (z 63% na 69%). Spadł z kolei o 6 punktów odsetek uczniów tych szkół deklarujących wzięcie udziału w kilku konfliktach z różnymi nauczycielami (z 12% na 6%). Ogólnie rzecz biorąc, typ szkoły nie wydaje się jednak znacząco warunkować ilości konfliktów powstających między uczniami a nauczycielami – odsetki wskazań w każdym przypadku utrzymują się na zbliżonym poziomie.

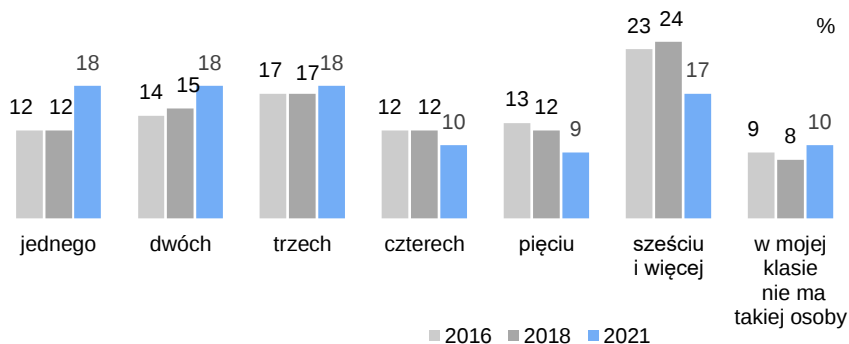
Tabela 11

Czy w ciągu tego roku szkolnego zdarzyło Ci się jakieś nieporozumienie, konflikt z którymś z nauczycieli?	Odpowiedzi uczniów											
	liceów ogólnokształcących				techników				szkół branżowych (zasadniczych szkół zawodowych)			
	'13	'16	'18	'21	'13	'16	'18	'21	'13	'16	'18	'21
	w procentach											
Nie, ani razu	60	62	64	64	59	54	62	64	44	54	63	69
Tak, raz	16	17	20	19	20	17	17	17	17	15	16	16
Tak, kilka razy z jednym nauczycielem	13	10	10	9	13	14	12	12	18	15	9	9
Tak, kilka razy z różnymi nauczycielami	10	10	7	8	8	15	10	7	20	15	12	6

Badania KBPN

Jak wyglądają relacje uczniów z koleżankami i kolegami ze szkoły? W porównaniu do 2018 roku wzrósł nieznacznie odsetek uczniów nieposiadających w szkole żadnych przyjaciół (10% wobec 8% wcześniej), a także odsetki uczniów deklarujących, że mają jednego, dwóch lub trzech bliskich znajomych w klasie. Spadły natomiast odsetki uczniów twierdzących, że mają w klasie czterech, pięciu lub co najmniej sześciu przyjaciół (w tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z dość wyraźnym 7-punktowym spadkiem). Spadła również średnia bliskich szkolnych znajomości – obecnie przeciętny uczeń ma ich cztery, podczas gdy przy poprzednich pomiarach średnia utrzymywała się na poziomie pięciu. Odnotowując ten spadek przyjacielskich relacji między uczniami, należy oczywiście pamiętać, że ostatni rok szkolny upłynął pod znakiem edukacji zdalnej, a warunki domowej izolacji niewątpliwie mogły utrudniać podtrzymywanie zażyłych przyjaźni.

Rys. 5. **Ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy zaliczył(a)byś do swoich przyjaciół, najbliższych znajomych?**

Badania KBPN

Rozkłady deklaracji ze względu na typ szkoły pokazują, że tak jak przy poprzednim pomiarze najwięcej bliskich relacji nawiązują między sobą uczniowie szkół branżowych (zasadniczych zawodowych). Najmniej nawiązują ich uczniowie prywatnych liceów ogólnokształcących – również odsetek badanych nieposiadających żadnych bliskich znajomych w klasie jest wśród nich uderzająco wysoki (21%). Należy przy tym zaznaczyć, że udział uczniów z prywatnych liceów był w naszej próbie stosunkowo niewielki (N=34). Poza tym w prywatnych liceach klasy są często mniejsze, co ogranicza pulę potencjalnych przyjaciół.

Tabela 12

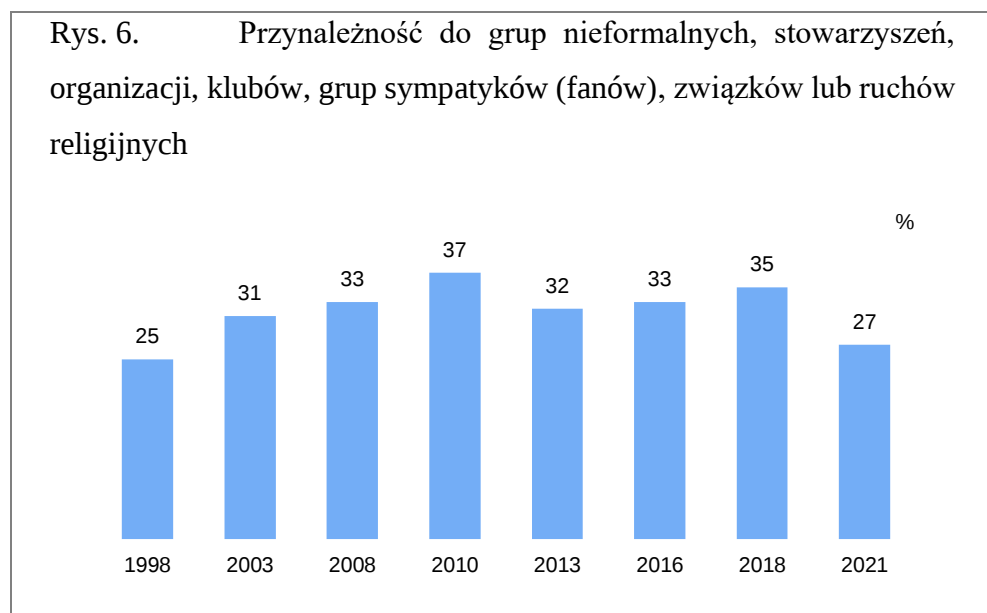
Ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy zaliczył(a)byś do swoich przyjaciół, najbliższych znajomych?	Średnia liczba bliskich koleżanek/kolegów	Odsetek odpowiedzi „w mojej klasie nie ma takiej osoby”
Publiczne liceum ogólnokształcące	4	10
Technikum	4	9
Szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)	5	12
Prywatne liceum ogólnokształcące	3	21

Badanie KBPN 2021

Zainteresowania i aktywności

Przynależność do grup, stowarzyszeń i organizacji

Przynależność do grupy nieformalnej, stowarzyszenia, organizacji, klubu, grupy sympatyków lub ruchu religijnego deklaruje ponad jedna czwarta badanych uczniów (27%), czyli mniej niż w dwóch poprzednich dekadach i podobnie, jak pod koniec lat 90 XX wieku. Spadek zaangażowania jest prawdopodobnie uwarunkowany epidemią koronawirusa.

Badanie statutowe CBOS: 1998; badania KBPN: 2003, 2008, 2010, 2013, 2016, 2018, 2021

Czynnikiem, który różnicuje skalę przynależności do grup, stowarzyszeń i organizacji, jest płeć – członkostwo znacznie częściej deklarują chłopcy niż dziewczęta. Ponadto in plus wyróżniają się pod tym względem uczniowie

zasadniczych szkół branżowych (a in minus – uczniowie techników) oraz mieszkańcy największych miast. Nie ma natomiast zasadniczych różnic w tym względzie między uczniami lepszymi a słabszymi.

Tabela 13

Cechy społeczno-demograficzne badanych		Przynależność do stowarzyszeń, organizacji, klubów, grup sympatyków (fanów), związków lub ruchów religijnych
		w procentach
Ogółem		27
Płeć	chłopcy	35
	dziewczęta	19
Typ szkoły	liceum ogólnokształcące	28
	technikum	23
	szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)	34
Miejsce zamieszkania	wieś	28
	miasto poniżej 20 000 mieszk.	29
	miasto od 20 000 do 99 999 mieszk.	24
	miasto od 100 000 do 499 999 mieszk.	21
	miasto od 500 000 mieszk.	31
Uczniowie	dwójkowi i trójkowi	25
	czwórkowi	26
	piątkowi i szóstkowi	29

Badanie KBPN 2021

Struktura popularności poszczególnych typów grup jest zbliżona do rejestrowanej w ubiegłych latach. Najwięcej uczniów należy do klubów, związków oraz stowarzyszeń sportowych i kibicowskich (14%), których popularność od poprzedniego pomiaru nieco się zmniejszyła. Na drugim miejscu plasują się kluby kulturalne i hobbystyczne (6%), a na trzecim – organizacje i stowarzyszenia związane z działalnością społeczną (4%). Najmniejsza w historii

naszych badań jest skala członkostwa w organizacjach i stowarzyszeniach religijnych, które deklaruje trzech na stu ankietowanych (3%). Marginalne, ale stabilne, jest zainteresowanie harcerstwem (2%) i organizacjami o profilu politycznym (1%).

Tabela 14

Przynależność do stowarzyszeń, organizacji, klubów, grup sympatyków (fanów), związków lub ruchów religijnych	2008	2010	2013	2016	2018	2021
	w procentach					
Kluby, związki, stowarzyszenia sportowe, w tym kibicowskie	12	15	15	17	18	14
Organizacje, stowarzyszenia, kluby kulturalne i hobbystyczne	10	10	6	9	8	6
Organizacje, stowarzyszenia, kluby służby publicznej (PCK, Monar, WOPR, OSP itp.)	3	5	7	6	5	4
Organizacje, stowarzyszenia, grupy religijne	8	8	4	5	5	3
Harcerstwo	1	1	2	2	2	2
Organizacje, stowarzyszenia, kluby polityczne	0	1	1	1	1	1
Inne	3	4	2	0	0	1
Nie należę do żadnego	65	61	67	67	65	73

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymieniać różne grupy i organizacje

Badania KBPN

Można zauważyć, że chłopcy trzykrotnie częściej niż dziewczęta należą do grup związanych ze sportem. W przypadku pozostałych typów grup i organizacji, zaangażowanie chłopców i dziewcząt jest porównywalne.

Tabela 15

Przynależność do stowarzyszeń, organizacji, klubów, grup sympatyków (fanów), związków lub ruchów religijnych	Płeć	
	chłopcy	dziewczęta
	w procentach	
Kluby, związki, stowarzyszenia sportowe, w tym kibicowskie	23	7
Organizacje, stowarzyszenia, kluby kulturalne i hobbystyczne	6	5
Organizacje, stowarzyszenia, grupy religijne	3	3
Organizacje, stowarzyszenia, kluby służby publicznej (PCK, Monar, WOPR, OSP itp.)	3	4
Harcerstwo	1	2
Organizacje, stowarzyszenia, kluby polityczne	2	1
Inne	1	1
Nie należę do żadnego	65	81

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymieniać różne grupy i organizacje

Badanie KBPN 2021

Stowarzyszenia sportowe i kibicowskie cieszą się większą popularnością wśród uczniów szkół branżowych niż wśród licealistów i ankietowanych z techników. Jest to jednak prawdopodobnie zależność pozorna, a w praktyce wynika to z dość znacznej przewagi liczebnej chłopców nad dziewczętami w szkołach branżowych³.

Tabela 16

Przynależność do stowarzyszeń, organizacji, klubów, grup sympatyków (fanów), związków lub ruchów religijnych	Typ szkoły		
	liceum ogólnokształcące	technikum	szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)
	w procentach		

³ W przebadanych szkołach branżowych chłopcy stanowią 77% badanych, a w liceach i technikach po 41%.

Kluby, związki, stowarzyszenia sportowe, w tym kibicowskie	15	11	21
Organizacje, stowarzyszenia, kluby kulturalne i hobbystyczne	6	6	5
Organizacje, stowarzyszenia, grupy religijne	4	3	2
Organizacje, stowarzyszenia, kluby służby publicznej (PCK, Monar, WOPR, OSP itp.)	4	3	2
Harcerstwo	2	2	2
Organizacje, stowarzyszenia, kluby polityczne	2	1	1
Inne	1	1	2
Nie należę do żadnego	72	77	66

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymieniać różne grupy i organizacje

Badanie KBPN 2021

Udział w zajęciach pozalekcyjnych

Skala udziału w zajęciach pozalekcyjnych jest nieco mniejsza niż w 2018 roku. Podobnie jak wówczas największą popularnością cieszą się korepetycje z przedmiotów nauczanych w szkole, na które uczęszcza (lub zamierza uczęszczać w bieżącym roku szkolnym) ponad połowa badanych (53%). Dwie piąte (41%) uczestniczy w kursie prawa jazdy. Ubyło nieco uczestniczących w zajęciach z języka obcego (z 38% do 35%) i sportowych (z 36% do 33%), a także w kursach przygotowujących na studia (z 23% do 20%). Największy spadek frekwencji dotyczy zajęć artystycznych, w których udział deklaruje obecnie 11% badanych (wobec 16% w roku 2018). Minimalnie mniej osób korzysta obecnie z kursów komputerowych (spadek z 7% do 4%).

Tabela 17

Deklarowany udział (lub zamiar udziału w bieżącym roku szkolnym) w zajęciach pozalekcyjnych (organizowanych w szkole albo poza szkołą)	1996*	1998	2003	2008	2010	2013	2016	2018	2021
	w procentach								
Korepetycje z wybranego przedmiotu (wybranych przedmiotów) w zakresie szkoły średniej	-	39	46	54	53	50	51	54	53
Prawo jazdy	26	36	37	51	42	36	41	43	41
Nauka języków obcych	13	28	35	50	43	42	41	38	35
Zajęcia sportowe	34	36	38	31	34	30	41	36	33
Kursy przygotowujące do egzaminów na studia	-	31	38	30	24	21	23	23	20
Zajęcia artystyczne (nauka gry na instrumencie, taniec, plastyka i inne)	8	8	12	15	13	12	17	16	11
Kursy komputerowe	9	16	21	8	8	4	9	7	4
Inne	10	3	5	3	4	1	3	1	1

* W badaniu realizowanym w 1996 roku pytanie nie dotyczyło zamiaru uczestnictwa oraz nie obejmowało kursów i korepetycji

Badanie statutowe CBOS: 1996, 1998; badania KBPN: 2003, 2008, 2010, 2013, 2016, 2018, 2021

Uczestnictwo w większości rodzajów zajęć pozalekcyjnych częściej deklarują uczniowie liceów ogólnokształcących niż techników i szkół branżowych. Zauważalnie częściej niż przeciętnie deklarują oni udział w korepetycjach z przedmiotów szkolnych, nauce języków obcych, a także – nieco częściej – zajęciach artystycznych i przygotowujących do studiów. Z kolei znacznie rzadziej niż przeciętnie biorą w nich udział badani ze szkół branżowych, którzy wykazują ogólnie mniejsze od pozostałych zainteresowanie zajęciami pozalekcyjnymi, z wyjątkiem kursów prawa jazdy, zajęć sportowych i informatycznych.

Tabela 18

Deklarowany udział (lub zamiar udziału w bieżącym roku szkolnym) w zajęciach pozalekcyjnych (organizowanych w szkole albo poza szkołą)	Typ szkoły		
	liceum ogólnokształcące	technikum	szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)
	w procentach		
Korepetycje z wybranego przedmiotu (wybranych przedmiotów) w zakresie szkoły średniej	68	47	9
Prawo jazdy	51	24	55
Nauka języków obcych	43	31	11
Zajęcia sportowe	38	26	35
Kursy przygotowujące do egzaminów na studia	25	19	5
Zajęcia artystyczne (nauka gry na instrumencie, taniec, plastyka i inne)	15	8	5
Kursy komputerowe	4	3	8
Inne	2	1	1

Badanie KBPN 2021

Istnieje również związek między samooceną efektywności szkolnej a wyborem zajęć pozaszkolnych. Ogólnie rzecz biorąc, uczniowie czwórkowi i lepsi wykazują nimi większe zainteresowanie niż uczniowie dwójkowi lub trójkowi. Nie dotyczy to jedynie zajęć sportowych, w których skala uczestnictwa jest porównywalna, oraz kursów prawa jazdy, na które w większym stopniu niż pozostali uczęszczają najślabi uczniowie.

Tabela 19

Deklarowany udział (lub zamiar udziału w bieżącym roku szkolnym) w zajęciach pozalekcyjnych (organizowanych w szkole albo poza szkołą)	Czy uważasz się za ucznia:		
	dwójkowego lub trójkowego	czwórkowego	piątkowego lub szóstkowego
	w procentach		

Korepetycje z wybranego przedmiotu (wybranych przedmiotów) w zakresie szkoły średniej	47	59	52
Prawo jazdy	44	40	38
Zajęcia sportowe	33	34	33
Nauka języków obcych	28	38	44
Kursy przygotowujące do egzaminów na studia	17	22	24
Zajęcia artystyczne (nauka gry na instrumencie, taniec, plastyka i inne)	8	12	15
Kursy komputerowe	3	5	7
Inne	1	1	2

Badanie KBPN 2021

Na wybór zajęć pozalekcyjnych wpływa również płeć badanych. Dziewczęta częściej niż chłopcy korzystają z korepetycji, zajęć z języka obcego i artystycznych, natomiast aktywność chłopców w większym stopniu koncentruje się wokół zajęć sportowych oraz informatycznych.

Tabela 20

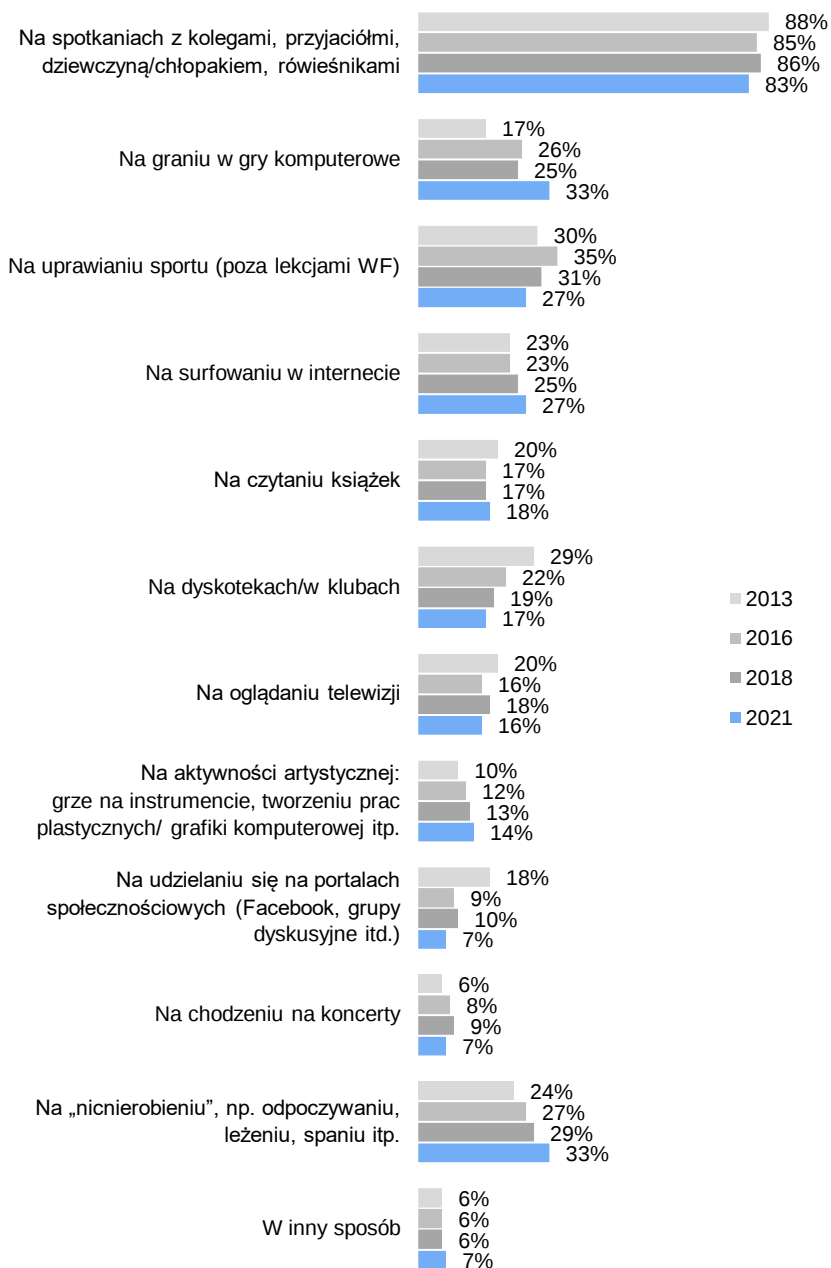
Deklarowany udział (lub zamiar udziału w bieżącym roku szkolnym) w zajęciach pozalekcyjnych (organizowanych w szkole albo poza szkołą)	Płeć	
	chłopcy	dziewczęta
	w procentach	
Korepetycje z wybranego przedmiotu (wybranych przedmiotów) w zakresie szkoły średniej	42	62
Nauka języków obcych	29	40
Prawo jazdy	43	39
Zajęcia sportowe	40	26
Kursy przygotowujące do egzaminów na studia	19	21
Zajęcia artystyczne (nauka gry na instrumencie, taniec, plastyka i inne)	8	14
Kursy komputerowe	8	1
Inne	1	1

Badanie KBPN 2021

Sposoby spędzania czasu wolnego

Wśród preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego młodzieży dominują spotkania z przyjaciółmi i znajomymi (83%). Aktywnością tracącą popularność na przestrzeni lat (2013–2021) jest chodzenie do dyskotek i klubów, które wskazuje obecnie 17% badanych. Ponad jedna czwarta ankietowanych (27%) – mniej niż w 2018 roku i najmniej odkąd o to pytamy (czyli od 2013 roku) – najchętniej przeznacza wolny czas na uprawianie sportu. Jedna trzecia uczniów (33%) lubi spędzać czas wolny grając w gry komputerowe, nieco mniej (27%) – przeglądając internet, a siedmiu na stu (7%) – na udzielaniu się w serwisach społecznościowych. Podobny odsetek jak poprzednio, choć ogólnie rzecz biorąc najniższy w historii naszych badań, najchętniej sięga w czasie wolnym po książkę (18%). Zbliżona liczebnie grupa (16%) wybiera oglądanie telewizji. Około jednej siódmej (14%) poświęca czas na aktywności artystyczne, a dwukrotnie mniej (7%) chodzi na koncerty. „Nicnierobienie” – spanie, leżenie, odpoczywanie – stanowi preferowaną formę spędzania czasu wolnego jednej trzeciej młodzieży (33%), a jej popularność jest najwyższa, odkąd tę kwestię badamy.

Rys. 7. W jaki sposób lubisz najbardziej spędzać czas wolny?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać kilka sposobów spędzania czasu wolnego

Wśród innych preferowanych aktywności czasu wolnego (łącznie 7%) wymieniano pracę lub naukę (25 badanych), zainteresowania motoryzacyjne (13), spacer i zwiedzanie (7), spotkania w ramach różnych grup, stowarzyszeń i organizacji (10), gotowanie (7), spotkania z rodziną (6), słuchanie muzyki (5), branie narkotyków i picie alkoholu (3), seks (3), wędkarstwo (3), kibicowanie (2) oraz – niesprecyzowane dokładniej – realizowanie własnych zainteresowań i pasji (17 badanych).

Na preferencje co do sposobu spędzania wolnego czasu wpływa płeć badanych. Dziewczeta wyraźnie chętniej niż chłopcy sięgają po książki, a także częściej spędzają wolny czas przed telewizorem i przeglądając internet, jak również na dyskotekach, w klubach i na koncertach. Są też bardziej zainteresowane aktywnościami artystycznymi. Można również zauważyć, że dziewczeta znacznie chętniej niż chłopcy rezygnują z jakiegokolwiek aktywności i mając wolną chwilę – odpoczywają. Zainteresowania chłopców znacznie częściej koncentrują się na graniu w gry komputerowe i uprawianiu sportu.

Tabela 21

W jaki sposób lubisz najbardziej spędzać czas wolny?	Płeć	
	chłopcy	dziewczeta
	w procentach	
Na spotkaniach z kolegami, przyjaciółmi, dziewczyną/chłopakiem, rówieśnikami	82	84
Na graniu w gry komputerowe	56	12
Na uprawianiu sportu (poza lekcjami WF)	36	19
Na surfowaniu w internecie	24	30
Na dyskotekach/w klubach	14	19
Na oglądaniu telewizji	10	20

Na aktywności artystycznej: grze na instrumencie, tworzeniu prac plastycznych/grafiki komputerowej itp.	10	17
Na czytaniu książek	9	25
Na udzielaniu się na portalach społecznościowych (Facebook, grupy dyskusyjne itd.)	6	8
Na chodzeniu na koncerty	3	10
Na „nicnierobieniu”, np. odpoczywaniu, leżeniu, spaniu	25	40
W inny sposób	8	6

Badanie KBPN 2021

Pamiętając o różnych proporcjach uczniów i uczennic w liceach i technikach oraz szkołach branżowych, można zauważyć, że badani z tych ostatnich placówek znacznie częściej od pozostałych wybierają w czasie wolnym gry komputerowe, natomiast rzadziej czytają książki, uczestniczą w aktywnościach artystycznych i chodzą na koncerty. Również rzadziej na tle pozostałych wskazują „nicnierobienie”.

Tabela 22

W jaki sposób lubisz najbardziej spędzać czas wolny?	Typ szkoły		
	liceum ogólnokształcące	technikum	szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)
	w procentach		
Na spotkaniach z kolegami, przyjaciółmi, dziewczyną/chłopakiem, rówieśnikami	83	83	87
Na uprawianiu sportu (poza lekcjami WF)	29	23	27
Na graniu w gry komputerowe	29	32	41
Na surfowaniu w internecie	27	27	24
Na czytaniu książek	22	17	3

Na aktywności artystycznej: grze na instrumencie, tworzeniu prac plastycznych/grafiki komputerowej itp.	17	13	4
Na dyskotekach/w klubach	16	18	20
Na oglądaniu telewizji	12	18	21
Na chodzeniu na koncerty	8	5	3
Na udzielaniu się na portalach społecznościowych (Facebook, grupy dyskusyjne itd.)	7	8	7
Na „nicnierobieniu”, np. odpoczywaniu, leżeniu, spaniu	33	36	25
W inny sposób	7	7	6

Badanie KBPN 2021

Preferowane sposoby spędzania wolnego czasu zależą w pewnej mierze od wielkości miejscowości zamieszkania respondentów. Ankietowani z największych aglomeracji w większym stopniu od pozostałych koncentrują się na graniu w gry komputerowe, uprawianiu sportu oraz na aktywnościach artystycznych. Te ostatnie, jak również czytanie książek w czasie wolnym, najczęściej wybierają mieszkańcy dużych miast (od 100 000 do 499 999 ludności). Dyskoteki i kluby oraz oglądanie telewizji cieszą się relatywnie większą popularnością na wsi. Badani z najmniejszych miast (poniżej 20 000 ludności) wyraźnie chętniej niż pozostali angażują się w aktywność w serwisach społecznościowych. Odpoczywanie w czasie wolnym najczęściej preferują ankietowani z miast średniej wielkości (od 20 000 do 99 999 ludności).

Tabela 23

W jaki sposób lubisz najbardziej spędzać czas wolny?	Miejsce zamieszkania	
	wieś	miasto

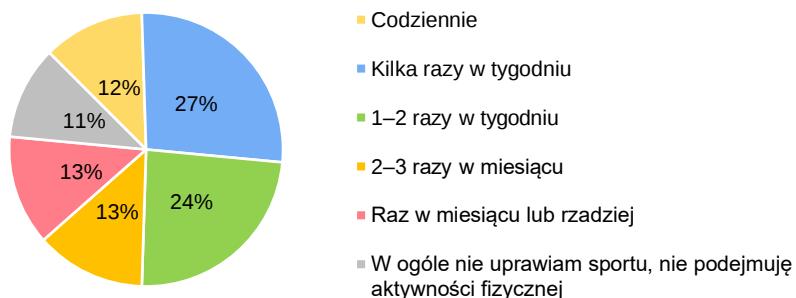
		poniżej 20 000	od 20 000 do 99 999	od 100 000 do 499 999	od 500 000 mieszk.
	w procentach				
Na spotkaniach z kolegami, przyjaciółmi, dziewczyną/chłopakiem, równieśnikami	85	86	84	80	81
Na graniu w gry komputerowe	29	29	33	31	44
Na uprawianiu sportu (poza lekcjami WF)	28	26	20	27	34
Na surfowaniu w internecie	27	28	28	28	22
Na aktywności artystycznej: grze na instrumencie, tworzeniu prac plastycznych/grafiki komputerowej itp.	11	11	14	20	22
Na czytaniu książek	16	13	20	25	18
Na dyskotekach/w klubach	21	18	15	11	14
Na oglądaniu telewizji	18	15	15	16	8
Na udzielaniu się na portalach społecznościowych (Facebook, grupy dyskusyjne itd.)	7	13	8	6	5
Na chodzeniu na koncerty	6	9	6	7	5
Na „nicnierobieniu”, np. odpoczywaniu, leżeniu, spaniu	33	29	38	27	33
W inny sposób	6	6	7	11	6

Badanie KBPN 2021

Aktywność fizyczna młodzieży

Ogromna większość młodych ludzi, poza lekcjami WF, uprawia sport (89%), w tym blisko dwie trzecie (63%) podejmuje aktywność fizyczną regularnie – przynajmniej raz w tygodniu. Pozostali uprawiają sport 2–3 razy w miesiącu (13%) albo jeszcze rzadziej (13%).

Rys. 8. Jak często uprawiasz jakiś sport bądź podejmujesz aktywność fizyczną – poza lekcjami WF?

Badanie KBPN 2021

W stosunku do roku 2018, okresu sprzed pandemii, częstość podejmowania aktywności fizycznej przez młodych ludzi praktycznie nie zmieniła się. Wówczas podobnie jak teraz blisko dwie trzecie (63%) uprawiało sport regularnie – przynajmniej raz w tygodniu, a zbliżona grupa osób w ogóle nie uprawiała sportu (9%, o 2 punkty procentowe mniej niż obecnie).

Tabela 24

Jak często uprawiasz jakiś sport bądź podejmujesz aktywność fizyczną – poza lekcjami WF?	2018	2021
	w procentach	
Codziennie	13	12
Kilka razy w tygodniu	25	27
1–2 razy w tygodniu	25	24
2–3 razy w miesiącu	13	13
Raz w miesiącu lub rzadziej	15	13
W ogóle nie uprawiam sportu, nie podejmuję aktywności fizycznej	9	11

Badania KBPN

Aktywność fizyczną wyraźnie częściej podejmują chłopcy niż dziewczęta – regularne uprawianie sportu (przynajmniej raz w tygodniu) deklaruje 72% chłopców i 57% dziewcząt. Częstość podejmowania aktywności fizycznej przez młodych ludzi różnicuje wykształcenie rodziców oraz ocena własnych wyników szkolnych. Generalnie, na regularne uprawianie sportu częściej decydują się dzieci lepiej wykształconych rodziców – z wykształceniem średnim lub wyższym – oraz uczniowie osiągający lepsze wyniki w nauce.

Tabela 25

		Jak często uprawiasz sport bądź podejmujesz aktywność fizyczną – poza lekcjami WF?		
		Regularnie (co najmniej raz w tygodniu)	Sporadycznie (2–3 razy w miesiącu lub rzadziej)	W ogóle nie uprawiam sportu
		w procentach		
Płeć	chłopcy	72	20	8
	dziewczęta	57	30	13
Wykształcenie matki	podstawowe/gimnazjalne	56	29	15
	zasadnicze zawodowe	52	35	13
	średnie	65	24	11
	wyższe	68	24	8
Wykształcenie ojca	podstawowe/gimnazjalne	52	38	10
	zasadnicze zawodowe	58	29	13
	średnie	65	24	11
	wyższe	68	24	8
Za jakiego ucznia się uważasz?	dwójkowego/trójkowego	60	27	12
	czwórkowego	65	26	9
	piątkowego/szóstkowego	67	23	11

Badanie KBPN 2021

Najczęściej uprawianym sportem jest jazda na rowerze (45%), na drugim miejscu sytuują się ćwiczenia samodzielnie wykonywane w domu z własnej inicjatywy (36%). Mniej więcej co czwarty młody człowiek ćwiczy na siłowni (28%), uprawia sporty zespołowe (28%) lub biega (26%). Do mniej popularnych sportów wśród młodzieży zaliczyć należy jazdę na hulajnodze, rolkach, deskorolce (13%), pływanie (12%) oraz taniec (10%). Relatywnie niewielu młodych ludzi w wolnym czasie uprawia sporty i sztuki walki (7%), gra w tenisa, squasha, ping-ponga 5% bądź też uczestniczy w grupowych zajęciach fitness (3%). Część osób wymieniała inne rodzaje podejmowanych aktywności fizycznych, wśród których pojawiły się: spacer, marsze, jazda konna, biathlon, fechtunek oraz kalistenika (w sumie 6%).

Rys. 9. Jaki uprawiasz sport lub jaką aktywność fizyczną podejmujesz – poza lekcjami WF?

Odpowiedzi osób uprawiających sport poza lekcjami WF
(N=1360)

Badanie KBPN 2021

Od ostatniego badania prawie nie zmieniły się preferencje młodych ludzi w zakresie rodzajów podejmowanych aktywności fizycznych. W roku 2018, tak jak obecnie, najpopularniejszym rodzajem aktywności była jazda na rowerze, na drugim miejscu lokowały się ćwiczenia samodzielnie wykonywane w domu z własnej inicjatywy, a na trzecim – ex aequo – siłownia, sporty zespołowe oraz bieganie. Uwagę zwraca jedynie spadek popularności pływalni (z 19% do 12%) oraz zajęć grupowych fitness (z 6% do 3%), który prawdopodobnie wynika z ograniczeń pandemicznych.

Rys. 10. Jaki uprawiasz sport lub jaką aktywność fizyczną podejmujesz – poza lekcjami WF?

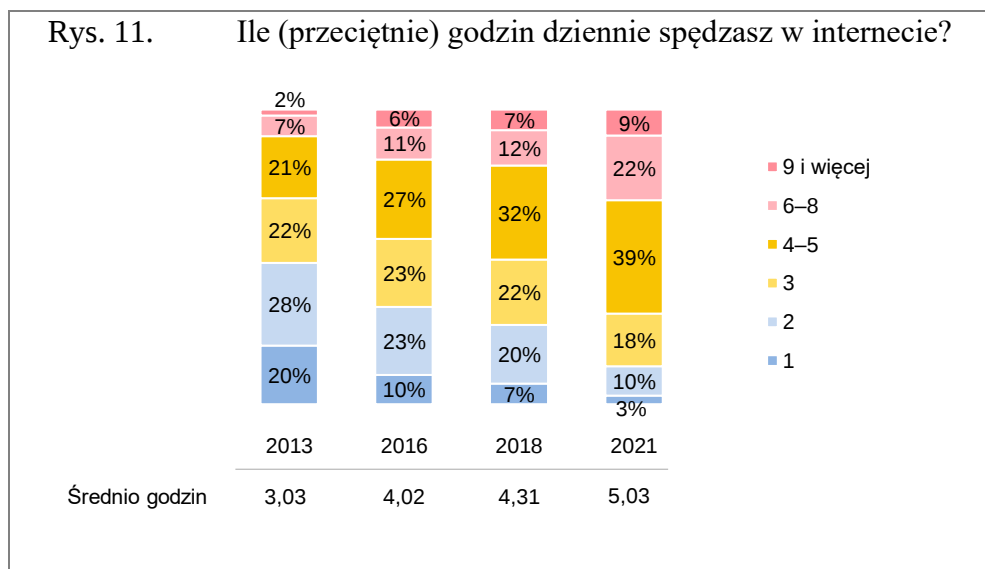

Badania KBPN

Aktywność online

Uczniowie spędzają przeciętnie online pięć godzin na dobę (średnia = 5,03). To ponad czterdzieści minut więcej niż w 2018 roku i najwięcej odkąd o to pytamy. Trzech na stu badanych (3%) korzysta przeważnie z sieci godzinę dziennie, około jednej dziesiątej (10%) – dwie godziny, niespełna jedna piąta (18%) – trzy, a blisko dwie piąte (39%) – od czterech do pięciu. Ta ostatnia grupa w kolejnych pomiarach systematycznie rosła. Od poprzedniej edycji

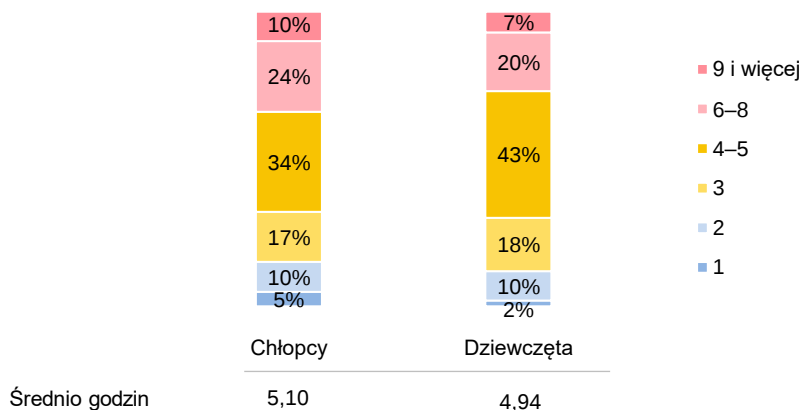
badania niemal podwoił się także odsetek używających internetu od sześciu do ośmiu godzin dziennie (wzrost z 12% do 22%). Niemal jedna dziesiąta (9%) – najwięcej odkąd o to pytamy – jest online dziewięć godzin i więcej.

Badania KBPN

Wpływ płci na czas spędzany online jest nieistotny statystycznie. Można jedynie zauważyć, że chłopcy w większej mierze niż dziewczęta używają internetu – 6 i więcej godzin dziennie (34% wobec 27%).

Rys. 12. Ile (przeciętnie) godzin dziennie spędzasz w internecie?

Badanie KBPN 2021

Typ szkoły, do której uczęszczają badani, w zasadzie również nie przekłada się na czas spędzany przez nich w internecie.

Tabela 26

Typ szkoły	Średni czas spędzany w internecie w ciągu dnia w godzinach
Liceum ogólnokształcące	4,99
Technikum	5,07
Szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)	5,05

Badanie KBPN 2021

Pewne znacznie ma natomiast efektywność szkolna. Najwięcej czasu w sieci spędzają najslabsi uczniowie, z kolei najmniej – uczniowie piątkowi i szóstkowi. Nieco poniżej średniego czasu plasują się uczniowie czwórkowi.

Tabela 27

Czy uważasz się za ucznia:	Średni czas spędzany w internecie w ciągu dnia w godzinach
– dwójkowego lub trójkowego	5,39
– czwórkowego	4,86
– piątkowego lub szóstkowego	4,53

Badanie KBPN 2021

Mniej niż inni na internet w ciągu dnia przeznaczają respondenci mieszkający na wsi, natomiast zauważalnie dłużej niż przeciętna obecnością w sieci wyróżniają się badani mieszkający w największych aglomeracjach.

Tabela 28

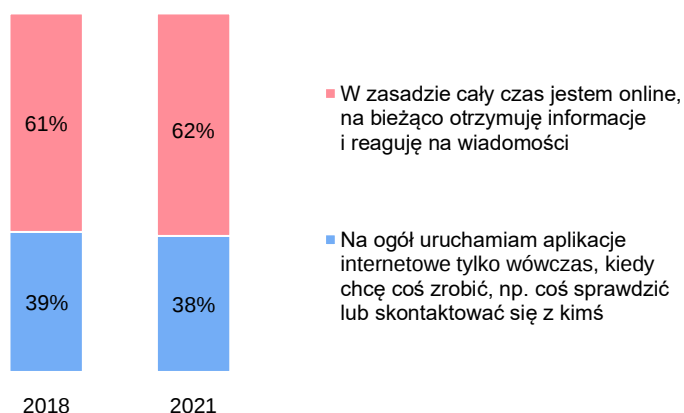
Wielkość miejscowości zamieszkania	Średni czas spędzany w internecie w ciągu dnia w godzinach
Wieś	4,87
Miasto poniżej 20 000 mieszk.	5,04
Miasto od 20 000 do 99 999 mieszk.	5,15
Miasto od 100 000 do 499 999 mieszk.	5,17
Miasto od 500 000 mieszk.	5,29

Badanie KBPN 2021

Podobnie jak w 2018 roku ponad sześciu na dziesięciu badanych (62%) deklaruje, że stale są online – na bieżąco otrzymują informacje i mogą na nie reagować, natomiast niemal dwie piąte (38%) uruchamia aplikacje internetowe tylko wówczas, kiedy chce coś zrobić, np. coś sprawdzić lub

skontaktować się z kimś. Ten pierwszy styl korzystania z sieci współwystępuje z dłuższym czasem spędzonym w sieci (średnio 5,59 godziny dziennie wobec 4,11 godziny wśród badanych, którzy wchodzi do internetu w sposób celowy).

Rys. 13. Który z opisów najlepiej pasuje do sposobu, w jaki korzystasz z internetu?

Badania KBPN

Style korzystania z internetu różnią się przede wszystkim w zależności od płci respondentów oraz ich oceny własnej efektywności szkolnej. Bycie cały czas online jest bardziej charakterystyczne dla dziewcząt niż chłopców oraz dla najsłabszych uczniów. Z kolei najczęściej w konkretnym celu do internetu wchodzi uczniowie piątkowi i szóstkowi. Są pod tym względem najbliżsi ogółowi dorosłych Polaków, wśród których przeważa ten sposób korzystania z internetu⁴.

Tabela 29

4 Zob. komunikat CBOS „Korzystanie z internetu”, lipiec 2021 (oprac. M. Feliksiak).

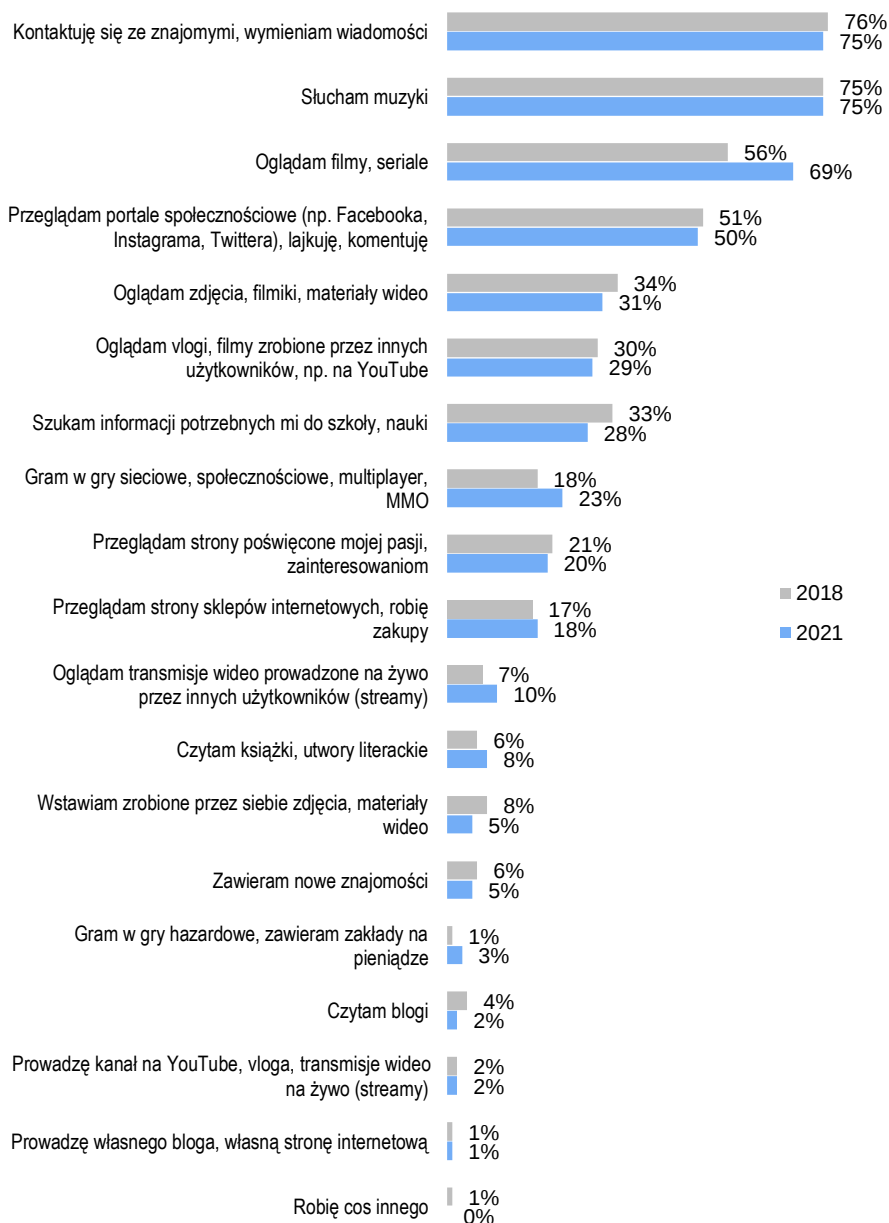
Cechy społeczno-demograficzne badanych		Który z opisów najlepiej pasuje do sposobu, w jaki korzystasz z internetu?	
		W zasadzie cały czas jestem online, ma bieżąco otrzymuję informacje i reaguję na wiadomości	Na ogół uruchamiam aplikacje internetowe tylko wówczas, kiedy chcę coś zrobić, np. coś sprawdzić lub skontaktować się z kimś
		w procentach	
Płeć	chłopcy	58	42
	dziewczęta	66	34
Typ szkoły	liceum ogólnokształcące	64	36
	technikum	62	38
	szkoła branżowa	56	44
Miejsce zamieszkania	wieś	61	39
	miasto poniżej 20 000 mieszk.	63	37
	miasto od 20 000 do 99 999 mieszk.	67	33
	miasto od 100 000 do 499 999 mieszk.	58	42
	miasto od 500 000 mieszk.	62	38
Uczniowie	dwójkowi i trójkowi	68	32
	czwórkowi	62	38
	piątkowi i szóstkowi	52	48

Badanie KBPN 2021

Do najpopularniejszych aktywności online – takich, na które badani przeznaczają najwięcej czasu – należy kontaktowanie się ze znajomymi, wymienianie z nimi wiadomości (75%) i słuchanie muzyki (75%). Ponad dwie trzecie głównie ogląda w sieci seriale (69%). Od 2018 roku grupa ta znacznie się zwiększyła (o 13 punktów procentowych). Niezmiennie połowa badanych (50%) spędza najwięcej czasu na portalach społecznościowych. Około jednej trzeciej (31%) na ogół przegląda w internecie zdjęcia i różne materiały wideo,

a trochę mniej (29%) – ogląda vlogi i filmy zrobione przez innych użytkowników, np. w serwisie YouTube. Od poprzedniego pomiaru zmniejszył się nieco odsetek wykorzystujących internet przede wszystkim do zdobywania informacji potrzebnych do szkoły, nauki (z 33% do 28%). Przybyło natomiast badanych grających w wieloosobowe gry sieciowe (wzrost z 18% do 23%). Jedna piąta (20%) będąc online na ogół wchodzi na strony poświęcone swojej pasji i zainteresowaniom, 18% – odwiedza sklepy internetowe i robi zakupy, a jedna dziesiąta (10%) – ogląda „streamy”, czyli transmisje wideo prowadzone na żywo przez innych użytkowników.

Rys. 14. Na co przeznaczasz najwięcej czasu będąc w internecie?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać kilka aktywności

Badania KBPN

Pozostałe aktywności, preferowane przez mniej niż co dziesiątego respondenta to: czytanie książek i innych utworów literackich (8%), czytanie blogów (2%), zawieranie nowych znajomości (5%) i granie w gry hazardowe (3%). Pięciu na stu badanych (5%) koncentruje się online na zamieszczaniu zrobionych przez siebie zdjęć i filmów, dwóch na stu (2%) – na prowadzeniu kanału na YouTube, vloga i/lub transmisji wideo na żywo, a 1% – na prowadzeniu własnego bloga lub strony internetowej.

Tabela 30

Na co przeznaczasz najwięcej czasu będąc w internecie?	Płeć	
	chłopcy	dziewczęta
	w procentach	
Słucham muzyki	75	75
Kontaktuję się ze znajomymi, wymieniam wiadomości	64	84
Oglądam filmy, seriale	60	77
Przeglądam portale społecznościowe (np. Facebooka, Instagrama, Twittera), lajkuję, komentuję	42	57
Gram w gry sieciowe, społecznościowe, multiplayer, MMO	41	8
Oglądam zdjęcia, filmiki, materiały wideo	35	27
Oglądam vlogi, filmy zrobione przez innych użytkowników, np. na YouTube	30	27
Przeglądam strony poświęcone mojej pasji, zainteresowaniom	25	17
Szukam informacji potrzebnych mi do szkoły, nauki	18	36
Oglądam transmisje wideo prowadzone na żywo przez innych użytkowników (streamy)	17	5
Przeglądam strony sklepów internetowych, robię zakupy	12	23
Gram w gry hazardowe, zawieram zakłady na pieniądze	7	1
Zawieram nowe znajomości	6	5
Czytam książki, utwory literackie	4	11
Wstawiam zrobione przez siebie zdjęcia, materiały wideo	3	6
Prowadzę kanał na YouTube, vloga, transmisje wideo na żywo (streamy)	3	1

Czytam blogi	1	2
Prowadzę własnego bloga, własną stronę internetową	0	1
Robię coś innego	0	0

Badanie KBPN 2021

Sposób spędzania czasu online jest w znacznym stopniu zdeterminowany przez płeć badanych. Internauci częściej niż internautki grają w gry sieciowe i hazardowe (hazard w sieci jest w zasadzie wyłącznie domeną chłopców), oglądają „streamy”, a także zdjęcia i materiały wideo oraz przeglądają strony związane ze swoimi zainteresowaniami. Dziewczeta w wyraźnie większym stopniu niż chłopcy koncentrują się na kontaktowaniu ze znajomymi, aktywności w portalach społecznościowych, oglądaniu filmów i seriali, odwiedzaniu sklepów internetowych, nauce i czytaniu książek. Ponadto dwukrotnie częściej niż chłopcy deklarują wstawianie do internetu zrobionych przez siebie zdjęć i materiałów wideo.

Respondenci ze szkół branżowych w nieco większym stopniu niż inni wykorzystują internet do zawierania nowych znajomości, wstawiania własnych zdjęć i filmów, natomiast zauważalnie rzadziej szukają w nim informacji potrzebnych do szkoły, nauki, czytają książki, jak również wymieniają wiadomości ze znajomymi.

Tabela 31

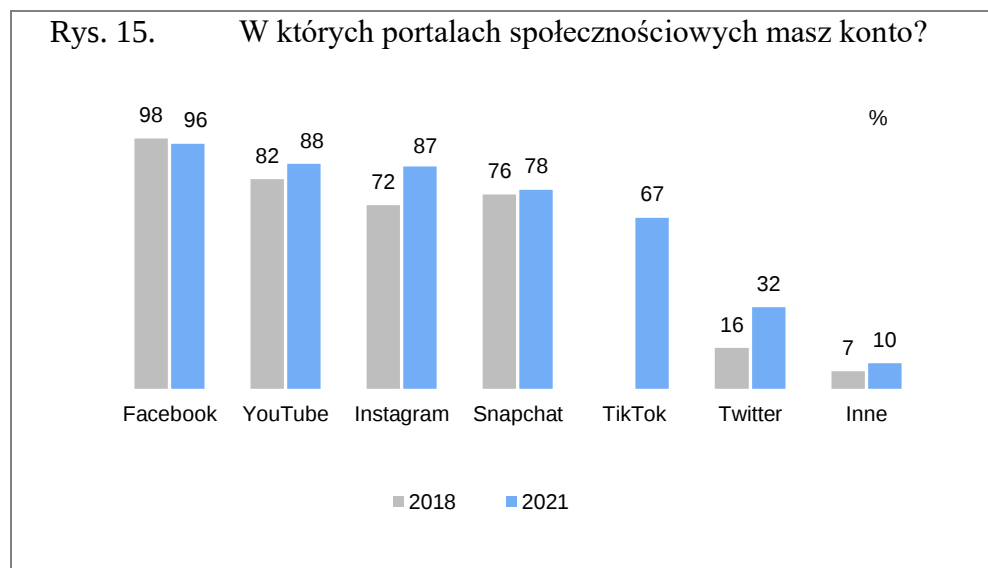
Na co przeznaczasz najwięcej czasu będąc w internecie?	Typ szkoły		
	liceum ogólnokształcące	technikum	szkoła branżowa (zasadnicza szkoła zawodowa)
Kontaktuję się ze znajomymi, wymieniam wiadomości	78	75	61

Słucham muzyki	76	73	79
Oglądam filmy, seriale	69	70	63
Przeglądam portale społecznościowe (np. Facebooka, Instagrama, Twittera), lajkuję, komentuję	49	53	47
Szukam informacji potrzebnych mi do szkoły, nauki	33	26	9
Oglądam vlogi, filmy zrobione przez innych użytkowników, np. na YouTube	32	27	24
Oglądam zdjęcia, filmiki, materiały wideo	29	32	34
Gram w gry sieciowe, społecznościowe, multiplayer, MMO	21	23	26
Przeglądam strony poświęcone mojej pasji, zainteresowaniom	21	20	17
Przeglądam strony sklepów internetowych, robię zakupy	17	21	11
Oglądam transmisje wideo prowadzone na żywo przez innych użytkowników (streamy)	10	10	14
Czytam książki, utwory literackie	9	7	3
Wstawiam zrobione przez siebie zdjęcia, materiały wideo	5	4	9
Zawieram nowe znajomości	4	6	10
Gram w gry hazardowe, zawieram zakłady na pieniądze	4	3	3
Czytam blogi	2	2	1
Prowadzę kanał na YouTube, vloga, transmisje wideo na żywo (streamy)	2	2	3
Prowadzę własnego bloga, własną stronę internetową	1	1	1
Robię coś innego	1	0	1

Badanie KBPN 2021

Najpopularniejsze obecnie portale społecznościowe to Facebook – konto ma na nim 96% badanych – YouTube (88%) oraz Instagram (87%). Ponad trzy czwarte badanych ma konto na Snapchacie (78%), a dwie trzecie (67%) – na TikToku. Mniej liczni są użytkownicy Twittera, na którym konto ma co trzeci ankietowany (32%). Od ostatniego badania zauważalnie przybyło użytkowników Instagrama i Twittera (w przypadku którego odsetek

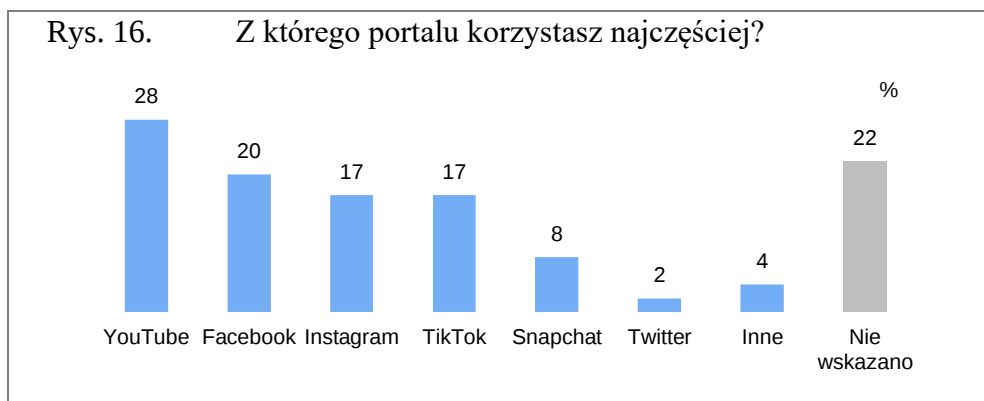
mających na nim konto podwoił się), a także – choć w mniejszym stopniu – serwisu YouTube.

Badania KBPN

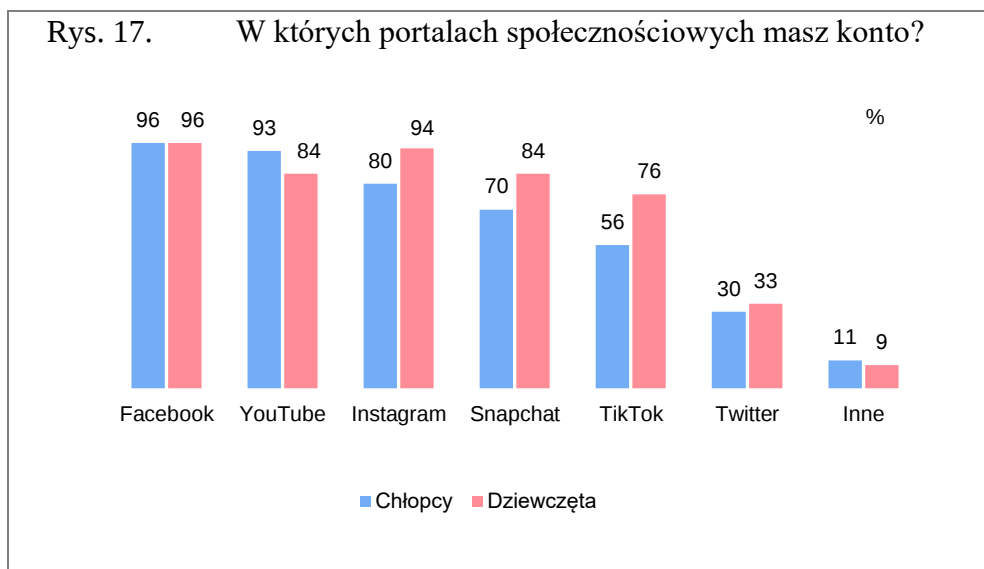
Wśród innych portali społecznościowych najczęściej wymieniano różnego typu aplikacje do komunikacji (48 osób), np. Whatsapp, Messenger, Telegram, Team-speak, Gadu-gadu, portal streamingowy Twitch (33) oraz platformy dyskusyjne – Discord (24) i Reddit (13). Podawano również Pinterest (12), serwisy randkowe (8), np. Tinder, Badoo, a poza tym – sporadycznie – blogowy Tumblr (5), umożliwiający publikowanie tekstów Wattpad (4), jak również serwisy pornograficzne (3), serwisy związane z grami komputerowymi (2) oraz portale ogłoszeniowe lub zakupowe (2).

Z deklaracji wynika, że badani są najbardziej aktywni w serwisie YouTube (28%), a także – choć w mniejszym stopniu – na Facebooku (20%), Instagramie (17%) i TikToku (17%).

Badanie KBPN 2021

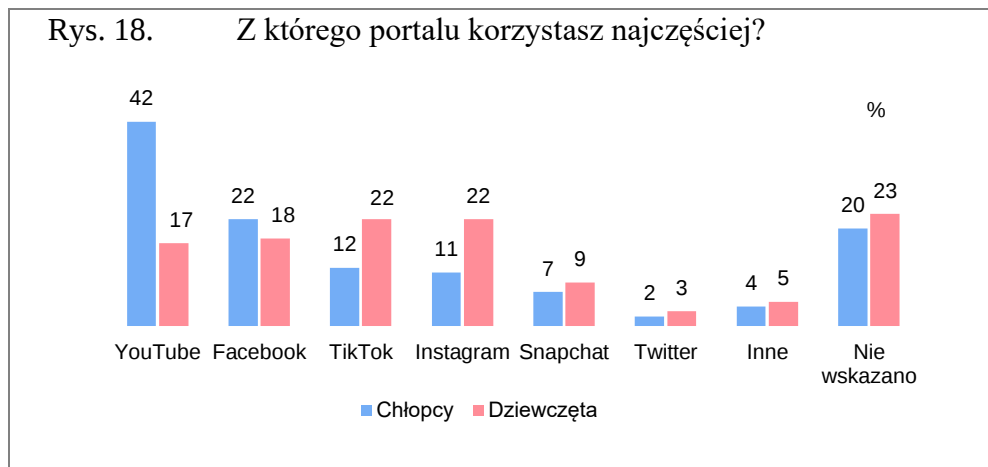
Chłopcy częściej niż dziewczęta posiadają konto w serwisie YouTube. Dziewczęta natomiast w większej mierze są zarejestrowane na Instagramie, Snapchacie i – szczególnie – TikToku.

Badanie KBPN 2021

Powyższe zależności przekładają się również na czas spędzany na poszczególnych portalach. Tak więc chłopcy są znacznie bardziej aktywni w serwisie

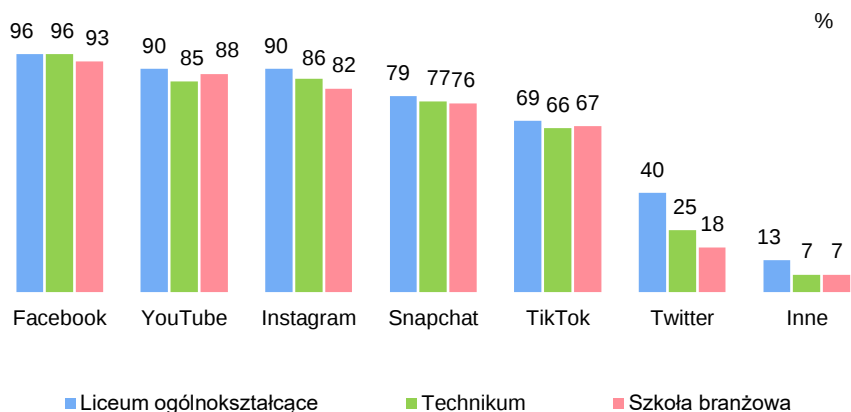
YouTube, a dziewczęta na Instagramie i TikToku. W przypadku wspomnianego wcześniej Snapchata nie obserwujemy istotnych różnic.

Badanie KBPN 2021

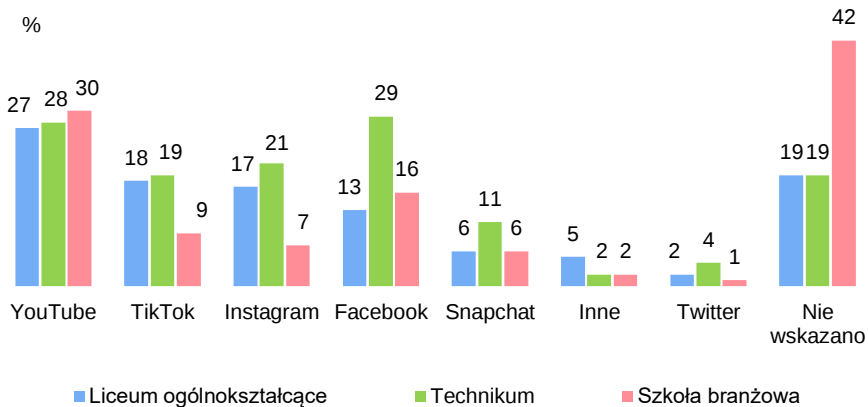
Uczniowie szkół branżowych rzadziej niż pozostali mają konta na Twitterze. Wyróżniają się także mniejszym niż inni zainteresowaniem Instagramem i TikTokiem, co prawdopodobnie bierze się głównie z przewagi chłopców w tego typu szkołach. Portalem pierwszego wyboru najczęściej jest dla nich YouTube, a na drugim miejscu plasuje się Facebook. Uczniowie liceów ogólnokształcących i techników również najwięcej czasu spędzają w serwisie YouTube. W przypadku respondentów z techników zajmuje on pierwsze miejsce ex aequo z Facebookiem. Wśród licealistów relatywnie wielu wskazuje również TikTok i Instagram.

Rys. 19. Na których portalach masz konto?

Badanie KBPN 2021

Rys. 20. Z którego portalu korzystasz najczęściej?

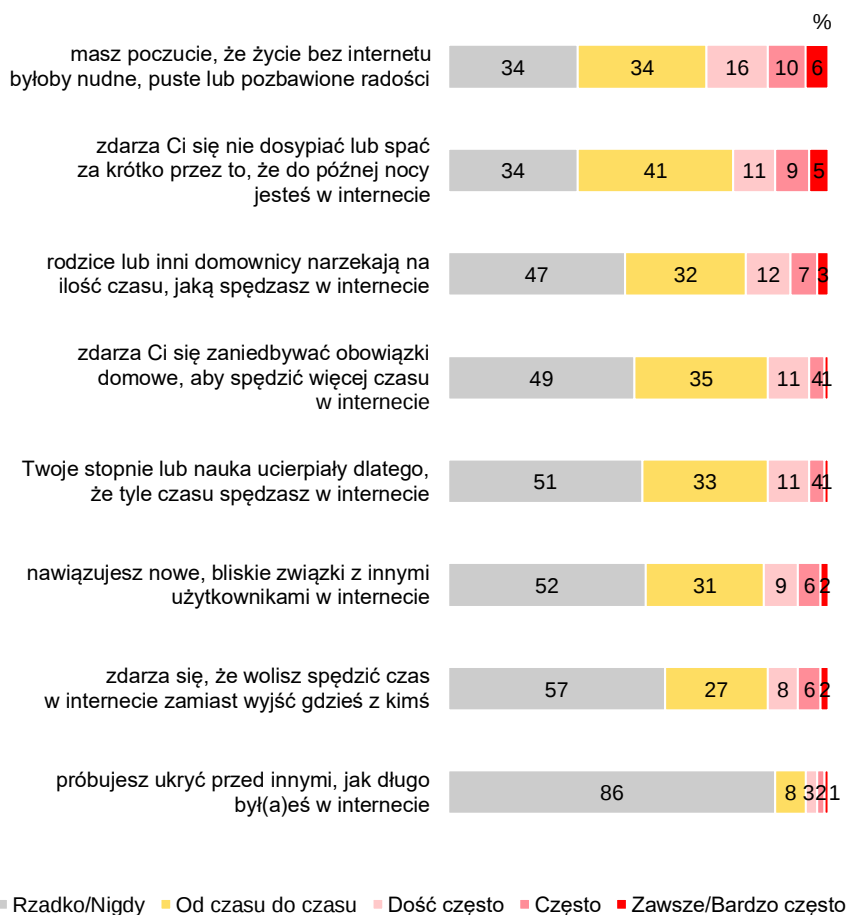

Badanie KBPN 2021

Uczniom przedstawiono osiem stwierdzeń odnoszących się do sposobu korzystania z internetu i jednocześnie definiujących miejsce, jakie ta aktywność zajmuje w życiu codziennym. Posłużyły one do określenia tego, jak wielu badanych wykazuje symptomy uzależnienia od internetu. Z

deklaracji wynika, że dwie trzecie respondentów (66%) miewa poczucie, że bez internetu ich życie byłoby nudne, pozbawione radości i sensu, w tym jedna trzecia (32%) ma takie poczucie co najmniej dość często. Takiemu samemu odsetkowi badanych (66%, w tym 25% – dość często lub częściej) zdarza się nie dosypiać z powodu długiej obecności online. W przypadku ponad połowy (54%, z czego co najmniej dość często – 22%) rodzice lub inni domownicy narzekają na ilość czasu, jaką respondenci spędzają w internecie. Nieznacznie mniejszej grupie (51%, w tym 16% co najmniej dość często) zdarza się z tego względu zaniedbywać obowiązki domowe. Niespełna połowa co najmniej czasami (48%, w tym 17% częściej) nawiązuje online nowe, bliskie relacje z innymi ludźmi, a zbliżona liczebnie grupa (49%, w tym 16% częściej) odnotowuje pogorszenie swojej wydajności szkolnej ze względu na czas spędzany w sieci. W przypadku mniejszej grupy internet zyskuje przewagę pod względem atrakcyjności nad aktywnością towarzyską offline: ponad dwie piąte (43%) przynajmniej od czasu do czasu (w tym 16% – częściej) preferowało spędzać czas w sieci niż wyjść gdzieś ze znajomymi. Na tym tle, stosunkowo nielicznym badanym (14%, w tym 6% – co najmniej dość często) zdarzało się ukrywać przed innymi fakt długiego przebywania online.

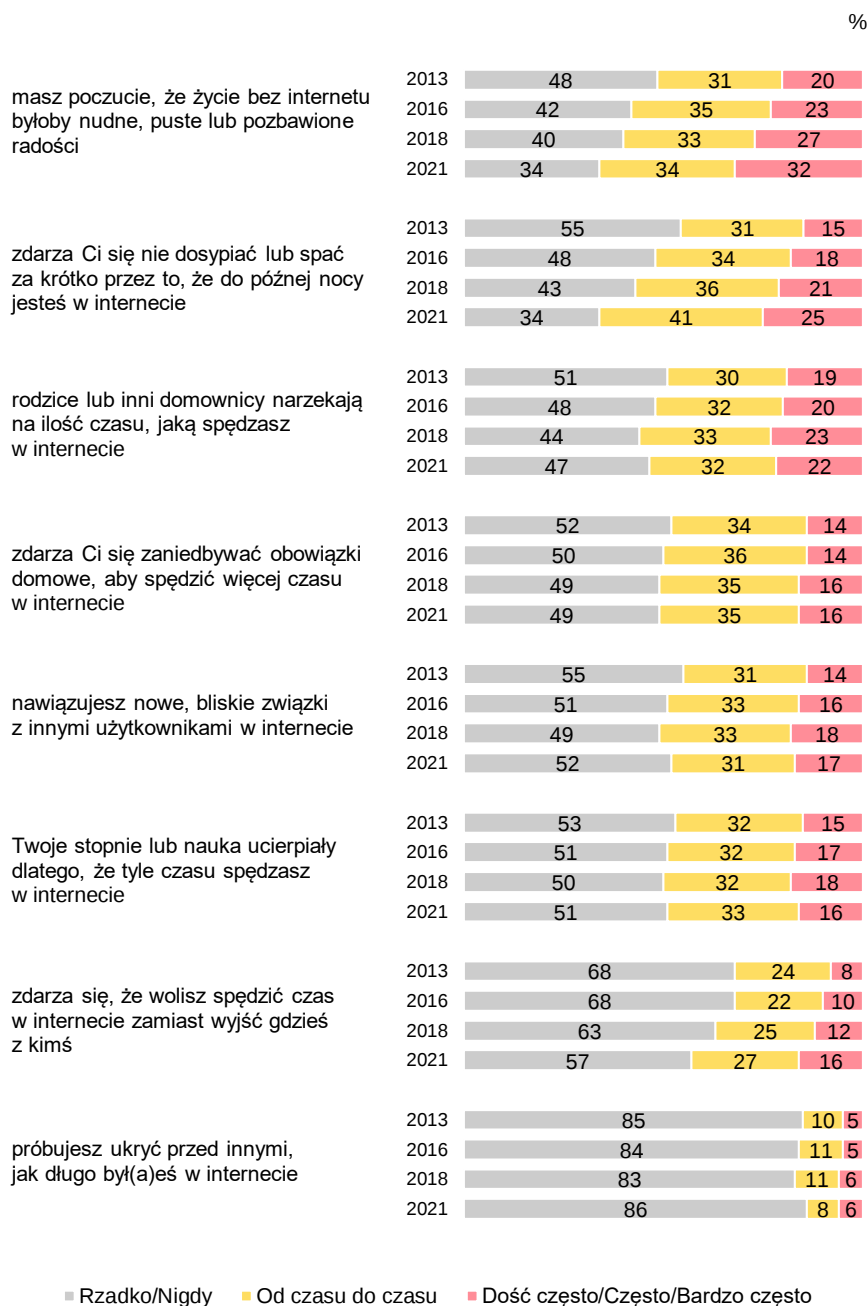
Rys. 21. Jak często:

Badanie KBPN 2021

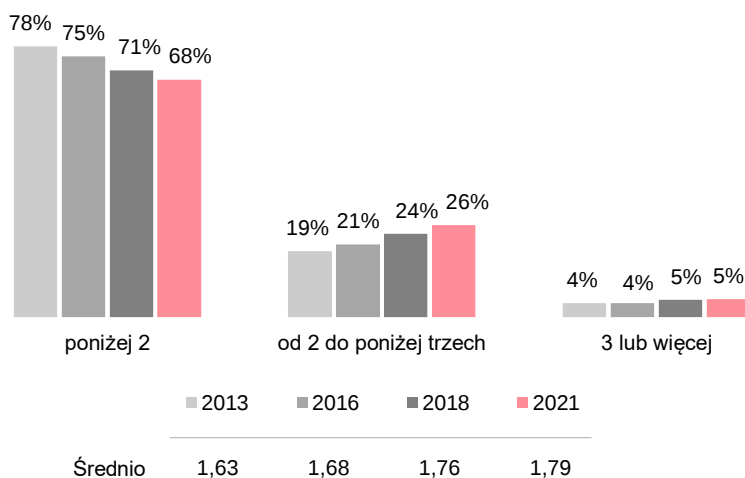
Od poprzedniego badania w 2018 roku obserwujemy wzrost odsetka badanych, którzy deklarują, że zdarza im się nie dosypiać ze względu na czas spędzany w internecie, a także takich, którzy wolą przebywać online zamiast spotkać się ze znajomymi offline. Umocniło się również przeświadczenie, że życie bez internetu byłoby puste i pozbawione radości.

Rys. 22. Jak często:

W celu syntetycznego ujęcia problemu nadużywania internetu, utworzyliśmy wskaźnik będący średnią arytmetyczną z odpowiedzi badanych na osiem przedstawionych stwierdzeń. Ten syntetyczny indeks uwzględnia wszystkie opisane wyżej aspekty związane z obecnością online łącznie, przyjmując wartości od 1 do 5, czyli od braku symptomów uzależnienia od internetu do ich dużego natężenia. W 2013 roku wartość indeksu wynosiła 1,63, w roku 2016 – 1,68, w 2018 – 1,76, a obecnie – 1,79. W syntetycznym ujęciu zmiany w tym, jak młodzież traktuje internet i jak z niego korzysta, są z badania na badanie niewielkie, jednak stopniowy wzrost wartości tego indeksu wskazuje na nasilanie się ryzyka. Przekładając ten wskaźnik na bardziej zrozumiałe kategorie, można powiedzieć, że ponad dwie trzecie ankietowanych (68%) to zwykli użytkownicy, w odniesieniu do ponad jednej czwartej (26%) można mówić o umiarkowanym poziomie ryzyka nadużywania internetu, natomiast co dwudziesty (5%) przejawia poważniejsze symptomy uzależnienia.

Rys. 23. Wartość wskaźnika nadużywania internetu (skala 1–5)

Badania KBPN

Za pomocą wyżej opisanego wskaźnika sprawdziliśmy, które grupy są bardziej narażone na problem uzależnienia od internetu. Czynnikiem, który z oczywistych względów jest silnie powiązany z nadużywaniem internetu, jest czas spędzany online (ρ Spearmana=0,41). Problematyczne zachowania częściej dotyczą badanych, którzy spędzają w sieci co najmniej sześć godzin dziennie, w tym zwłaszcza tych, których obecność online trwa dziewięć godzin lub więcej. Podwyższony poziom zagrożenia uzależnieniem obserwujemy również wśród uczniów, którzy zadeklarowali, że ich obecność online jest stała (w przeciwieństwie do tych, którzy uruchamiają aplikacje internetowe tylko wówczas, gdy jest tak potrzeba), a także wśród słabszych uczniów (dwojkowych i trójkowych) oraz mieszkających w dużych i największych miastach. Płeć oraz typ szkoły nie odgrywają w tym względzie roli.

Tabela 32

Cechy społeczno-demograficzne badanych		Wartości wskaźnika nadużywania internetu (skala 1–5)			
		poniżej 2	2 do poniżej 3	3 lub więcej	średnia
		w procentach			
Ogółem		69	26	5	1,79
Płeć	chłopcy	67	27	6	1,80
	dziewczeta	70	26	5	1,78
Typ szkoły	liceum ogólnokształcące	66	29	5	1,83
	technikum	72	24	4	1,74
	szkoła branżowa	68	25	7	1,80
Miejsce zamieszkania	wieś	72	24	5	1,76
	miasto poniżej 20 000 mieszk.	67	27	5	1,80
	miasto od 20 000 do 99 999 mieszk.	67	28	5	1,81
	miasto od 100 000 do 499 999 mieszk.	65	28	7	1,86
	miasto od 500 000 mieszk.	64	30	6	1,82

Uczniowie	dwójkowi i trójkowi	63	30	7	1,87
	czwórkowi	72	24	4	1,76
	piątkowi i szóstkowi	74	24	3	1,68
Liczba godzin spędzanych online w ciągu dnia	1	89	9	2	1,44
	2	89	11	1	1,48
	3	83	15	2	1,59
	4–5	73	24	3	1,76
	6–8	47	45	8	2,04
	9 i więcej	45	37	18	2,14
Styl korzystania z internetu	W zasadzie cały czas jestem online, ma bieżąco otrzymuję informacje i reaguję na wiadomości	61	32	7	1,90
	Na ogół uruchamiam aplikacje internetowe tylko wówczas, kiedy chcę coś zrobić, np. coś sprawdzić lub skontaktować się z kimś	81	17	2	1,60

Badanie KBPN 2021

Mimo braku istotnych różnic w ogólnym zagrożeniu uzależnieniem od internetu między płciami, można zauważyć pewne różnice w poszczególnych postawach i zachowaniach. Dziewczęta częściej miewają poczucie, że życie bez internetu byłoby puste i pozbawione radości oraz w nieco większym stopniu zdarza się, że wolą spędzać czas online zamiast wyjść gdzieś ze znajomymi. Z kolei chłopcy częściej deklarują nawiązywanie nowych, bliskich relacji w sieci.

Tabela 33

Jak często:		Płeć	
		chłopcy	dziewczęta
		w procentach	
masz poczucie, że życie bez internetu byłoby nudne, puste lub pozbawione radości	nigdy	38	31
	czasami	31	36
	często	32	33

rodzice lub inni domownicy narzekają na ilość czasu, jaką spędzasz w internecie	nigdy	46	47
	czasami	33	31
	często	21	22
zdarza Ci się nie dosypiać lub spać za krótko przez to, że do późnej nocy jesteś w internecie	nigdy	33	35
	czasami	41	41
	często	26	23
zdarza Ci się zaniedbywać obowiązki domowe, aby spędzić więcej czasu w internecie	nigdy	49	49
	czasami	35	34
	często	17	17
Twoje stopnie lub nauka ucierpiały dlatego, że tyle czasu spędzasz w internecie	nigdy	52	51
	czasami	31	34
	często	17	15
nawiązujesz nowe, bliskie związki z innymi użytkownikami w internecie	nigdy	48	55
	czasami	33	29
	często	19	15
zdarza się, że wolisz spędzić czas w internecie zamiast wyjść gdzieś z kimś	nigdy	59	55
	czasami	26	28
	często	15	17
próbujesz ukryć przed innymi, jak długo był(a)eś w internecie	nigdy	86	85
	czasami	7	8
	często	7	6

Badanie KBPN 2021

Uczniowie liceów ogólnokształcących częściej niż pozostali deklarują, że ich bliscy narzekali na czas, jaki spędzają oni w internecie oraz, że obecność online miała negatywny wpływ na ich efektywność szkolną. Respondenci ze szkół branżowych w większym stopniu niż pozostali nawiązywali nowe, bliskie relacje w sieci oraz próbowali ukrywać przed innymi to, jak długo korzystali z internetu.

Tabela 34

Jak często:	Typ szkoły
-------------	------------

		liceum ogólno- kształcące	technikum	szkoła branżowa
		w procentach		
masz poczucie, że życie bez internetu byłoby nudne, puste lub pozbawione radości	nigdy	33	34	36
	czasami	34	36	26
	często	33	30	38
rodzice lub inni domownicy narzekają na ilość czasu, jaką spędzasz w internecie	nigdy	41	51	56
	czasami	34	30	26
	często	25	19	17
zdarza Ci się nie dosypiać lub spać za krótco przez to, że do późnej nocy jesteś w internecie	nigdy	33	36	36
	czasami	41	41	42
	często	27	23	22
zdarza Ci się zaniedbywać obowiązki domowe, aby spędzić więcej czasu w internecie	nigdy	46	52	49
	czasami	36	34	31
	często	18	14	20
Twoje stopnie lub nauka ucierpiały dlatego, że tyle czasu spędzasz w internecie	nigdy	47	53	62
	czasami	35	32	22
	często	17	14	15
nawiązujesz nowe, bliskie związki z innymi użytkownikami w internecie	nigdy	54	50	47
	czasami	31	32	31
	często	15	18	21
zdarza się, że wolisz spędzić czas w internecie zamiast wyjść gdzieś z kimś	nigdy	57	55	60
	czasami	27	28	23
	często	16	16	17
próbujesz ukryć przed innymi, jak długo był(a)eś w internecie	nigdy	83	90	82
	czasami	9	5	11
	często	7	5	8

Badanie KBPN 2021

Poziom ryzyka nadużywania internetu różni się w zależności od preferowanego przez badanych sposobu spędzania czasu online. Symptomy uzależnienia w większym stopniu niż przeciętnie przejawiają respondenci, którzy zadeklarowali, że będąc online koncentrują się na prowadzeniu kanału

na YouTube, vloga lub transmisji wideo na żywo, jak również na oglądaniu takich transmisji, graniu w gry sieciowe typu multiplayer i w gry hazardowe, a także zawieraniu w sieci nowych znajomości.

Tabela 35

Dominująca aktywność online	Wartości wskaźnika nadużywania internetu (skala 1–5)		
	poniżej 2	2 do poniżej 3	3 lub więcej
	w procentach		
Ogółem	69	26	5
Oglądam filmy, seriale	69	27	4
Oglądam zdjęcia, filmiki, materiały wideo	68	27	5
Wstawiam zrobione przez siebie zdjęcia, materiały wideo	61	31	8
Słucham muzyki	69	26	5
Czytam książki, utwory literackie	72	20	8
Kontaktuję się ze znajomymi, wymieniam wiadomości	70	26	4
Zawieram nowe znajomości	66	24	10
Przeglądam portale społecznościowe (np. Facebooka, Instagrama, Twittera), lajkuję, komentuję	67	28	5
Czytam blogi	65	27	8
Oglądam vlogi, filmy zrobione przez innych użytkowników, np. na YouTube	69	27	4
Oglądam transmisje wideo prowadzone na żywo przez innych użytkowników (streamy)	57	33	11
Prowadzę własnego bloga, własną stronę internetową	60	40	0
Prowadzę kanał na YouTube, vloga, transmisje wideo na żywo (streamy)	48	37	15
Przeglądam strony sklepów internetowych, robię zakupy	69	27	4
Gram w gry sieciowe, społecznościowe, multiplayer, MMO	57	35	8
Gram w gry hazardowe, zawieram zakłady na pieniądze	58	34	8
Szukam informacji potrzebnych mi do szkoły, nauki	77	19	4
Przeglądam strony poświęcone mojej pasji, zainteresowaniom	71	24	6

Badanie KBPN 2021

Młodzież a substancje psychoaktywne

Zmiany, jakie dokonały się w Polsce po 1989 roku, spowodowały – oprócz wzrostu gospodarczego – także wzrost dostępności substancji psychoaktywnych. Lata 90. były okresem pojawienia się narkotyków syntetycznych, takich jak amfetamina czy ecstazy. Polska jest jednym z głównych producentów amfetaminy w Europie, dodatkowo od wielu lat produkowana jest tu również metaamfetamina. Wybór narkotyków dostępnych na nielegalnym rynku wciąż się zwiększa, a oprócz tych „tradycyjnych” w 2008 roku dotarły do Polski „dopalacze”. Najnowsze dane wskazują także na rozwój ich produkcji u nas w kraju. W roku 2010 w Europie wykryto ponad 40 nowych substancji psychoaktywnych (NSP), a w Polsce działało w tym czasie ponad 1400 sklepów z „dopalaczami”. W 2015 roku odnotowano rekordową liczbę interwencji medycznych, bo aż 7283 z powodu NSP, co stanowiło trzykrotny wzrost w stosunku do roku 2014. W kolejnych latach (2016–2018) liczba zatruć spadła do około 4300 przypadków, jednak nadal były to duże liczby. Ostatnie dane Głównego Inspektoratu Sanitarnego odnotowały 517 przypadków interwencji medycznych z powodu zatruć nowymi substancjami psychoaktywnymi w 2021 roku. Badania Fundacji CBOS od prawie 20 lat realizowane są we współpracy z Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (dawnym Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii)⁵. Wyniki pomiarów pozwalają na śledzenie dynamiki zmian zachodzących od ponad dwóch dekad. Umożliwia to przeanalizowanie zjawiska konsumpcji substancji psychoaktywnych, zarówno tych legalnych, jak i nielegalnych, w dłuższej perspektywie. Warto podkreślić, że w 2008 roku

⁵ Wcześniejsze raporty z badań Fundacji CBOS zamieszczone są na stronie internetowej (obecna nazwa Centrum Informacji to Dział Badań, Monitorowania oraz Współpracy Międzynarodowej) Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, które współpracuje z Europejskim Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii w Lizbonie: <http://www.cinn.gov.pl/portal?id=166545>

po raz pierwszy w Polsce w ramach prezentowanych badań podjęto próbę określenia skali zażywania przez młodzież „dopalaczy”, nazywanych w Europie nowymi substancjami psychoaktywnymi. Tamto badanie było jednym z pierwszych w Europie pomiarów dotyczących tego nowego zjawiska wśród młodzieży. Dzięki ponownym sondażom mamy szansę sprawdzić, na ile skuteczne były podjęte działania, mające na celu ograniczenie popytu i podaży nowych substancji psychoaktywnych w ciągu ostatnich kilkunastu lat. W 2018 roku wprowadzone zostały nowe rozwiązania prawne, które de facto zrównały „dopalacze” z narkotykami.

Palenie papierosów

Badania realizowane w latach 1992–2003 wskazywały na stopniowy wzrost odsetka uczniów regularnie palących papierosy (z 23% do 31%), jednak w roku 2008 odnotowaliśmy spadek w tym zakresie (do 22%). Obecnie możemy mówić o lekkim wzroście wartości tego wskaźnika względem poprzedniego badania – w 2021 roku regularne palenie deklarowało 20% badanych. Od 2010 roku odsetek niepalących utrzymuje się na podobnym poziomie – około 60%. Liczba osób palących w wyjątkowych sytuacjach zmniejszyła się od poprzedniego pomiaru z 21% do 19%.

Tabela 36

Czy palisz papierosy?	IV '92	IV '94	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	X '18	X '21
	w procentach										
Tak, regularnie	23	27	25	30	31	22	23	21	21	18	20
Tak, ale tylko w wyjątkowych sytuacjach	18	15	15	17	18	16	17	21	20	21	19
Nie	59	58	60	54	50	62	59	58	59	60	61

Badania statutowe CBOS: 1992, 1994, 1996; badanie IPiN 1999; badania KBPN: 2003–2021

W najnowszym sondażu niepalenie zadeklarowało 61% dziewcząt (tyle samo co w 2018 roku) i podobny odsetek chłopców – 62% (w 2018 roku – 59%). W roku 2021, podobnie jak w 2018, niepalącą młodzież stanowili najczęściej uczniowie liceów ogólnokształcących (64% – publicznych oraz 66% – prywatnych). Najmniejsze odsetki niepalących odnotowano wśród uczniów szkół branżowych – 54% (w 2018 roku – 50%). W badaniu z 2021 roku spośród uczniów uważających sytuację materialną swojej rodziny za dobrą nie palilo 62%, a spośród tych, którzy określili warunki materialne w rodzinie jako złe – 53%. Wśród badanych, których ojcowie posiadają wykształcenie podstawowe, nie paliło 57%, a w przypadku wyższego wykształcenia ojca odsetek ten wyniósł 65%. Najwięcej niepalących uczniów zarejestrowano u dzieci rodziców z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 64%. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, trudno uchwycić wyraźne różnice. Odsetek niepalących był największy na wsi – 63%, a najmniejszy w miastach poniżej 20 000, a także tych liczących 500 000 i więcej mieszkańców (po 58% w obu typach miast). Osoby mieszkające z obojgiem rodziców częściej deklarowały niepalenie (63%) niż osoby mieszkające z jednym rodzicem (52%). Na wskaźniki związane z paleniem papierosów wpływ ma uczestnictwo w praktykach religijnych. Im silniejsze zaangażowanie religijne, tym więcej niepalących, a mniej regularnych palaczy. Wpływ tego czynnika na zachowania młodzieży odnotowano we wszystkich dotychczasowych badaniach. Wśród tych, którzy w ostatnim sondażu deklarowali, że uczestniczą w praktykach religijnych raz w tygodniu, osoby niepalące stanowią 75%, a wśród w ogóle niebiorących w nich udziału – 55%. Najmniej niepalących jest wśród uczniów głęboko wierzących (72%), wśród niewierzących pali 50%. Po papierosy rzadziej sięgają uczniowie otrzymujący bardzo dobre oceny

– 23%. Połowa uczniów mających niskie oceny (49%) przyznała się do palenia papierosów.

Picie alkoholu

W badaniu przeprowadzonym w roku 2021, podobnie jak we wcześniejszych pomiarach, napoje alkoholowe okazały się najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, po którą sięgano częściej niż po papierosy czy narkotyki.

W ciągu miesiąca poprzedzającego badanie w 2021 roku 66% (74% w 2018 roku) uczniów przynajmniej raz piło piwo, 62% (tak samo jak w roku 2018) – wódkę i inne mocne alkohole, a 37% (43% w 2018 roku) – wino. W porównaniu z poprzednim pomiarem nastąpił spadek wskaźników dotyczących picia piwa oraz wina. Częstość picia wymienionych trzech grup alkoholi w poszczególnych latach ilustruje poniższa tabela.

Tabela 37

Czy w ciągu ostatniego miesiąca piłeś(a)s piwo, wino lub wódkę?	IV '92	IV '94	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	X '18	X '21
	w procentach										
Piwo											
Ani razu	47	40	31	25	15	22	24	27	28	23	34
1 raz	8	10	11	13	10	10	9	10	13	11	13
2–3 razy	11	18	18	22	22	23	21	23	23	23	22
4–5 razy	7	10	14	14	15	14	15	16	14	15	12
6 razy i więcej	10	18	23	20	24	25	26	22	21	22	19
Tak, bez podania, ile razy	13	3	2	2	5	3	3	1	0	0	0

Wino											
Ani razu	59	59	67	75	44	67	67	65	59	53	63
1 raz	16	17	14	12	12	13	15	17	17	18	15
2–3 razy	11	15	13	7	10	10	11	12	16	17	15
4–5 razy	3	4	3	3	4	3	3	4	5	5	4
6 razy i więcej	2	4	3	2	4	2	2	2	3	3	3
Tak, bez podania, ile razy	6	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0
Wódkę											
Ani razu	69	53	53	54	29	42	37	33	37	37	39
1 raz	10	18	17	17	17	19	20	21	20	20	17
2–3 razy	7	15	16	16	21	20	22	27	26	23	25
4–5 razy	3	7	6	5	7	8	10	12	10	10	11
6 razy i więcej	2	5	6	5	6	6	7	7	7	8	9
Tak, bez podania, ile razy	6	2	1	3	2	1	2	1	0	0	0

Upijanie się

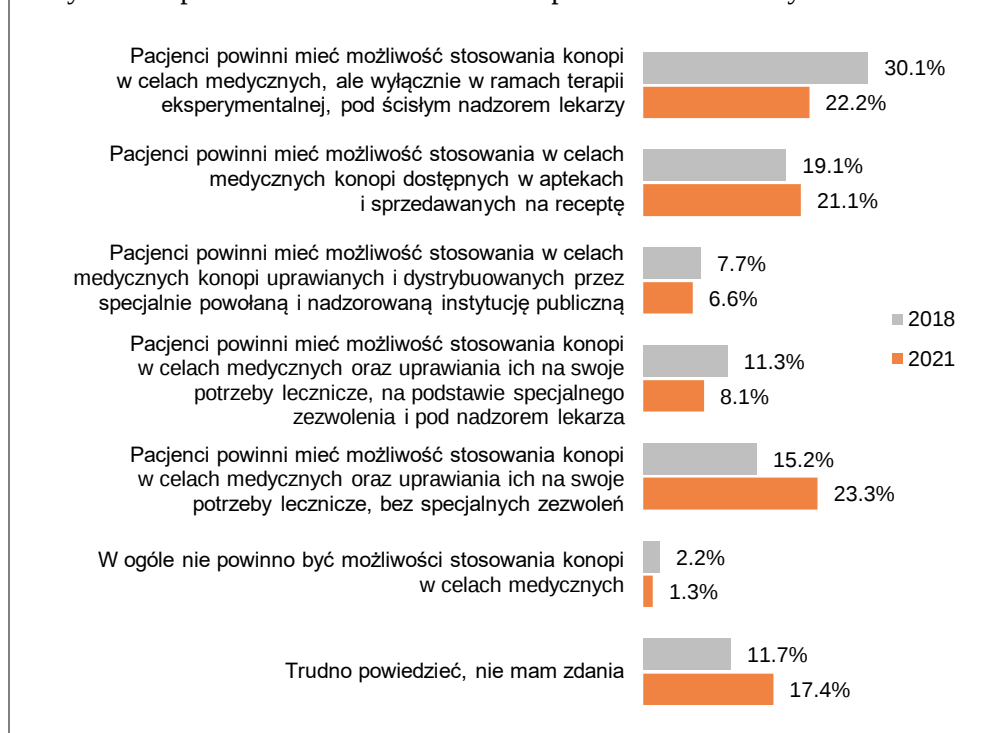
Z najnowszego sondażu wynika, że co najmniej raz w ciągu miesiąca przed badaniem upiło się 43% uczniów (w 2018 roku – 44%). Odsetek badanych, którym zdarzyło się to co najmniej trzykrotnie, wyniósł 13% (tyle samo co w 2018 roku). Do upicia się częściej przyznawali się chłopcy (47%) niż dziewczęta (39%). W roku 2021 upijanie się najczęściej deklarowali uczniowie szkół branżowych (54%). Widoczne jest zróżnicowanie w zależności od statusu ucznia. Upijało się więcej uczniów słabych (dwójkowych i trójkowych – 50%) niż tych z lepszymi ocenami (czwórkowi – 39%, piątkowi i szóstkowi – 31%). W ostatnim badaniu nie stwierdzono związku między wykształceniem rodziców a upijaniem się ich dzieci.

W grupie młodzieży z rodzin uboższych w ciągu miesiąca przed badaniem upiło się 47% uczniów, natomiast wśród badanych deklarujących średnią i dobrą sytuację materialną – 42%. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, największe odsetki odnotowano w miastach liczących powyżej 500 000 mieszkańców – 54%. Na opisywane zachowania wpływ mają postawy religijne młodzieży. Wśród badanych, którzy uczestniczą w praktykach religijnych raz w tygodniu, w miesiącu poprzedzającym sondaż upiło się 35%, a w grupie osób w ogóle w nich nieuczestniczących – 46%.

Zastosowanie konopi w leczeniu

W ramach najnowszego badania zapytano młodzież o opinię na temat zastosowania konopi w celach leczniczych. Respondenci mieli do wyboru kilka odpowiedzi. Ich rozkłady zostały przedstawione na rysunku. Najwyższy odsetek uczniów (23,3%) odpowiedział, że pacjenci powinni mieć możliwość stosowania konopi w celach medycznych i stosowania ich na swoje potrzeby bez specjalnych zezwoleń. W tym przypadku widać największą zmianę w porównaniu z rokiem 2018. Na drugim miejscu znalazł się pogląd, że pacjenci powinni mieć możliwość stosowania konopi w celach medycznych, ale wyłącznie w ramach terapii eksperymentalnej, pod ścisłym nadzorem lekarzy (22,2%). Warto zwrócić uwagę na wzrost odsetka (z 11,7% do 17,4%) osób, które nie mają zdania w tej kwestii.

Rys. 24. Opinie na temat stosowania konopi w celach leczniczych

Badania KBPN: 2018–2021

Dostępność narkotyków

W badaniach ankietowych umieszczono zagadnienia dotyczące oceny dostępności narkotyków. Młodzież pytana była o znajomość miejsc, w których można kupić narkotyki, o oferty kupna, ich sprzedaż w szkołach oraz o to, czy trudno jest, w ich ocenie, zdobyć poszczególne substancje psychoaktywne.

W roku 1994 co piąty respondent (22%) wiedział, od kogo lub gdzie można kupić narkotyki, w 2003 roku była to już niemal połowa (49%). Jednak od tego czasu liczba uczniów mających wiedzę o miejscach oferowania narkotyków zaczęła spadać. W roku 2016 odsetek takich wskazań wyniósł (31%), a liczba respondentów, którzy wiedzieli o kilku takich miejscach lub osobach, była najniższa od 1999 roku. Wyniki

ostatniego badania z 2021 roku pokazały dalsze zwiększenie się odsetka osób, które nie mają wiedzy, gdzie można kupić narkotyki – do 53%. Jest to najwyższy odsetek od 1994 roku.

Tabela 38

Czy wiesz, gdzie można kupić narkotyki?	IV '94	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	XI '18	X '21
	w procentach									
Wiem o kilku miejscach, kilku osobach	17	21	37	44	31	30	28	26	25	22
Wiem o jednym miejscu, jednej osobie	5	7	6	5	4	5	5	5	5	6
Nie wiem, ale łatwo mógłbym się dowiedzieć	23	28	24	26	25	27	26	22	30	19
Nie wiem, ani gdzie, ani od kogo	55	44	33	24	40	38	41	47	48	53

Badania statutowe CBOS: 1994, 1996; badanie IPiN 1999; badania KBPN: 2003–2021

Warto podkreślić, że na odpowiedzi badanych mogą mieć wpływ różne czynniki, np. informacje mediów o działaniach policji przeciwko przestępczości narkotykowej, a zwłaszcza o likwidowaniu miejsc sprzedaży narkotyków. Wskaźnikiem bardziej użytecznym przy opisie rynku narkotykowego pod kątem dostępności nielegalnych substancji psychoaktywnych jest pytanie o propozycje kupna.

Od roku 1994 systematycznie rosła liczba uczniów, którym oferowano narkotyki. Najwyższy poziom osiągnęła ona w 2003 roku, kiedy to blisko połowa badanych (47%) otrzymała takie propozycje. Od tego czasu odsetek respondentów, którym

oferowano narkotyki, zaczął się zmniejszać (w 2013 roku wyniósł 32%). Po niewielkim wzroście w 2016 roku (36%) kolejne pomiary z lat 2018 i 2021 pokazały spadki w tym zakresie (odpowiednio: 34% i 32%).

Tabela 39

Czy kiedykolwiek proponowano Ci kupno narkotyków?	IV '94	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	XI '18	X '21
	w procentach									
Tak, często	6	8	12	14	7	6	5	7	7	5
Tak, kilka razy	12	18	24	26	21	18	19	21	18	17
Tak, raz	6	6	9	7	8	9	8	8	9	10
Nie, nigdy	76	68	55	52	64	67	67	64	65	68

Badania statutowe CBOS: 1994, 1996; badanie IPiN 1999; badania KBPN: 2003–2021

Ponadto uczniów, którym oferowano substancje psychoaktywne, zapytano, jakie to były substancje. W ciągu roku poprzedzającego ostatni sondaż najwięcej badanych miało propozycje dotyczące napojów alkoholowych, a zwłaszcza piwa – 82% (w 2018 roku 85%). Warto przypomnieć, że młodzież biorąca udział w badaniu była w zdecydowanej większości pełnoletnia. Spośród substancji nielegalnych najczęściej oferowana była marihuana lub haszysz (35%). W ostatnim pomiarze nie odnotowano wzrostu odsetka osób, którym proponowano używanie substancji psychoaktywnych. Tylko w przypadku kilku substancji spośród 15 odsetki utrzymały się na tym samym poziomie (leki uspokajające i nasenne, kokaina/crack, substancje halucynogenne, poppersy).

Tabela 40

Substancje psychoaktywne	Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy proponowano Ci którąkolwiek z następujących substancji, niezależnie od tego, czy skorzystałeś z tej propozycji czy nie?									
	2010		2013		2016		2018		2021	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach									
Piwo	92	8	90	10	88	12	85	14	82	17
Wódka	87	13	86	14	82	18	79	20	76	24
Wino	70	29	75	25	75	25	74	25	71	28
Marihuana, haszysz	34	65	40	60	37	63	37	61	35	65
„Dopalacze”, nowe substancje psychoaktywne	16	84	5	95	3	97	4	95	2	97
Amfetamina	9	90	9	91	7	93	8	91	6	93
Ecstasy	6	94	4	96	5	96	7	92	4	95
Leki uspokajające i nasenne	5	95	5	95	4	96	6	93	6	93
Kokaina	5	95	3	97	4	97	4	94	4	96
Crack	3	97								
Sterydy anaboliczne	4	96	3	97	3	97	3	96	1	98
LSD lub inny środek halucynogeny	4	96	5	95	5	95	6	92	6	94
Grzyby halucynogenne	5	95								

Poppersy	2	97	2	98	2	98	2	97	2	97
Heroina	2	97	2	98	2	99	3	96	2	97
Polska heroina, tzw. kompot	2	98	2	98	1	99	2	97	1	98
Dekstrometorfan	2	98	1	99	2	99	2	97	1	98

Badania KBPN

Od roku 1996 uczniowie pytani byli także o sprzedaż narkotyków w szkole. Do roku 2003 na pytanie, czy na terenie ich szkoły można kupić narkotyki, mniej więcej co trzeci badany odpowiadał przecząco, w 2008 roku – co drugi, a w 2010 – ponad połowa (55%). W ostatnich pomiarach odsetek badanych deklarujących, że na terenie szkoły nie sprzedaje się narkotyków, systematycznie rósł, osiągając w latach 2016 i 2018 roku poziom 60%. Wyniki ostatniego badania pokazują spadek do 57% odsetka ankietowanych, którzy odpowiedzieli negatywnie na pytanie o sprzedaż narkotyków na terenie ich szkoły.

Tabela 41

Czy na terenie Twojej szkoły są	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	XI '18	X '21
------------------------------------	-----------	------------	------------	----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------

sprzedawane narkotyki?	w procentach								
Tak	14	27	26	10	9	8	7	7	6
Nie	37	30	37	50	55	58	60	60	57
Trudno powiedzieć	49	43	37	40	35	34	33	33	37

Badanie statutowe CBOS: 1996; badanie IPiN 1999; badania KBPN: 2003–2021

Analizując rozkłady odpowiedzi respondentów oceniających zdobycie substancji psychoaktywnych innych niż napoje alkoholowe i papierosy jako niemożliwe, należy odnotować, że w przypadku większości tych substancji odsetki mieściły się w granicach 15%–35% (dane dla ostatniego pomiaru). Liczba badanych określających zdobycie większości substancji psychoaktywnych jako trudne kształtowały się na poziomie 20%–29%. Najłatwiejsza do zdobycia spośród substancji nielegalnych była marihuana (44% badanych oceniało jej zdobycie jako łatwe). Warto zauważyć spadek dostępności „dopalaczy”. Zmniejszył się odsetek osób oceniających dostęp do nich jako łatwy (spadek z 13% w 2018 roku do 7% w 2021 roku).

Tabela 42

Substancje psychoaktywne	Jak sądzisz, gdybyś chciał(a) zdobyć każdą z następujących substancji, jak trudne byłoby to dla Ciebie?											
	2016				2018				2021			
	Nie- mo- żli- we	Trud- ne	Łatw- e	Nie- wie- m	Nie- mo- żli- we	Trud- ne	Łatw- e	Nie- wie- m	Nie- mo- żli- we	Trud- ne	Łatw- e	Nie- wie- m
	w procentach											
Papierosy	3	2	94	2	5	2	88	4	5	2	88	4
Piwo	2	1	95	2	4	1	90	3	4	1	90	4
Wino	2	1	95	2	4	1	90	3	4	1	89	4
Wódka	2	2	94	2	5	1	89	3	5	2	88	4
Leki uspokajające i nasenne	19	22	35	24	24	21	36	20	23	20	32	23

Marihuana, haszysz	13	24	47	16	15	25	44	15	15	23	44	17
Amfetamina	25	31	16	28	27	31	16	24	29	31	13	27
LSD lub inny środek halucynogenny	24	34	13	28	27	32	14	25	27	30	15	27
Sterydy anaboliczne	28	29	12	31	31	30	11	28	34	27	10	28
Ecstasy	28	31	11	30	31	28	14	27	33	26	13	27
Kokaina												
Crack	29	31	11	29	31	31	11	27	32	28	11	27
Heroina	30	31	8	30	32	31	9	27	34	29	8	27
Polska heroina, tzw. kompot	30	30	7	32	33	29	8	29	35	28	7	30
„Dopalacze” (tzw. smarty)	27	29	15	29	31	28	13	27	35	27	7	29
Poppersy	32	28	6	34	34	28	7	31	35	26	7	31
Dekstrometorfan (DXM)	31	30	6	33	33	29	7	30	35	27	7	30

Badania KBPN

Jednym ze wskaźników wykorzystywanych przy badaniu skali używania narkotyków przez młodych ludzi jest wskaźnik obecności tego rodzaju substancji w ich otoczeniu. W roku 2003 po raz pierwszy zapytano uczniów, czy w ich środowisku, wśród znajomych (kolegów, koleżanek), jest ktoś, kto zażywa narkotyki lub środki odurzające. W roku 2013, podobnie jak w 2010, co drugi badany (odpowiednio 54% i 53%) znał taką osobę. W pomiarach z lat 2016 i 2018 po 51% uczniów zadeklarowało, że nie zna osoby zażywającej substancję psychoaktywną. W ostatnim badaniu z 2021 roku odsetek ten zwiększył się do 56% i jest najwyższy, od kiedy pytamy o tę kwestię.

Tabela 43

Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	XI '18	X '21
--	---------	-------	--------	--------	--------	--------	-------

(kolegów/koleżanek) jest ktoś, kto zażywa narkotyki lub środki odurzające?	w procentach						
Tak, kilka osób	35	24	25	26	23	23	19
Tak, jedna, dwie osoby	32	28	28	28	27	25	24
Nie, nikt	32	48	47	45	51	51	56

Badania KBPN: 2003–2021

Używanie narkotyków

Uczniowie pytani byli o własne doświadczenia związane z używaniem narkotyków, a następnie, jeśli ich używali, proszeni byli o ich wymienienie. W roku 2008 po raz pierwszy mieli wskazać używane substancje psychoaktywne wymienione w ankiecie, wśród których były również „dopalacze”. Ponadto odpowiadali na pytanie o kontakt z substancjami psychoaktywnymi: w ciągu 30 dni przed badaniem – co jest wskaźnikiem używania bieżącego (ang. current use); w ciągu ostatnich 12 miesięcy – jako wskaźnika używania aktualnego (ang. recent use); oraz kiedykolwiek w życiu – co jest wskaźnikiem eksperymentowania z narkotykami (ang. lifetime experience). Taki sposób zadawania pytań pozwala na dokładne określenie poziomu powszechności używania narkotyków. Ponadto poprzez zamieszczenie w ankiecie listy substancji zdefiniowany został termin „narkotyki”. Porównanie odpowiedzi na oba pytania stanowi materiał do pogłębionych analiz. W przypadku pytania z listą substancji odsetki uczniów deklarujących zażywanie narkotyków są wyższe niż wtedy, gdy proszono ich o wymienienie jakiegokolwiek narkotyku. Wynika to z faktu, że badani mogli wymienić tylko trzy substancje spośród tych, których używali.

W latach 1992–2003 odsetek uczniów, którzy używali narkotyków w ciągu ostatniego roku, systematycznie rósł (z 5% do 24%). W 2008 roku zmniejszył się do 15%, ale w kolejnych badaniach obserwowaliśmy niewielkie jego wzrosty. Od 2016 roku

rozpoczął się trend spadkowy, który potwierdzają ostatnie wyniki – 13% odpowiedzi twierdzących.

Tabela 44

Czy w ciągu ostatniego roku używałeś(aś) narkotyków, środków odurzających?	IV '92	IV '94	IV '96	XII '99	XII '03	X '08	XI '10	XI '13	XI '16	XI '18	X '21
	w procentach										
Tak	5	10	10	18	24	15	16	18	17	16	13
Nie	95	90	90	82	76	85	84	82	82	83	87

Badania statutowe CBOS: 1992, 1994, 1996; badanie IPiN 1999; badania KBPN: 2003–2021

Rodzaje narkotyków

Pod ogólną nazwą „narkotyki” kryje się wiele substancji o różnorodnym działaniu – od stymulującego do uspokajającego. Począwszy od 2008 roku w kwestionariuszu zamieszczono pytania dotyczące używania przez młodzież poszczególnych narkotyków. Respondenci zostali poproszeni o zaznaczanie właściwej odpowiedzi na pytanie, czy używali wymienionego narkotyku „w ciągu ostatnich 30 dni”, „w ciągu ostatnich 12 miesięcy” lub „kiedykolwiek w życiu”. Osoby, które deklarowały używanie narkotyków „w ciągu ostatnich 30 dni”, były klasyfikowane równocześnie do kategorii używających narkotyków „w ciągu ostatnich 12 miesięcy” i „kiedykolwiek w życiu”. Z tego powodu odsetków odpowiedzi na te pytania nie można sumować. Rozkłady odpowiedzi zaprezentowane są w tabeli poniżej. W badaniu w 2013 roku wprowadzono drobne zmiany, mające na celu uproszczenie narzędzia badawczego – kokainę i crack połączono w jedną grupę, podobnie LSD i grzyby halucynogenne, skracając w ten sposób listę wielu substancji, które wymienione były w ankiecie wypełnianej przez respondentów.

Najczęściej zażywane przez uczniów były marihuana i haszysz. Do przyjmowania ich „kiedykolwiek w życiu” przyznało się w 2021 roku 36% badanych, co oznacza

spadek (o 6 punktów procentowych) w stosunku do rekordowego roku 2016. W ciągu 12 miesięcy poprzedzających ostatni pomiar marihuanę lub haszysz zażywał co piąty uczeń (19%, w 2018 roku – 20%), a w ciągu ostatnich 30 dni – co dziesiąty (10%, w 2018 roku – 9%). Zażywanie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza kiedykolwiek w życiu zadeklarował co piąty uczeń (20%, w 2018 roku – 22%), w ciągu ostatnich 12 miesięcy – blisko co dziesiąty badany (11%, w 2018 roku – 14%), a w ciągu ostatnich 30 dni – niemal co dwudziesty (5%, 6% w 2018 roku). W przypadku używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza odnotowano spadek używania. Po marihuanie i haszyszu najbardziej rozpowszechnioną nielegalną substancją jest amfetamina. W roku 2021 do eksperymentów z tą substancją przyznało się 6% uczniów. W ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie amfetaminę zażywało 3%, a w ciągu ostatnich 30 dni – 2%. Odsetek badanych, którzy sięgali po ecstasy, wyniósł 4%, w ciągu ostatniego roku – 2%, a w ciągu ostatniego miesiąca – 1%.

Tabela 45. Używanie substancji psychoaktywnych

Nie, nigdy						Tak																	
						Kiedykolwiek w życiu						W ciągu ostatnich 12 miesięcy						W ciągu ostatnich 30 dni					
2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021
w procentach																							
Marihuana lub haszysz																							
69,1	63,0	59,3	57,2	61,1	63,0	30,5	35,7	40,2	42,0	37,5	36,2	16,4	18,0	23,0	21,0	20,2	19,4	7,3	7,7	9,0	9,9	9,3	9,8
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza																							
77,9	78,4	79,6	80,2	76,6	78,4	21,8	19,9	19,7	18,6	22,0	20,4	11,2	9,6	11,0	9,2	13,7	11,0	4,7	3,8	5,1	4,4	6,3	5,4
Amfetamina																							
90,6	91,0	92,1	92,0	92,0	93,0	9,0	6,8	6,9	7,2	5,9	6,0	3,7	3,0	3,4	3,3	3,2	3,1	1,1	1,5	1,7	1,4	1,3	1,7
Ecstasy																							
94,3	94,8	96,7	95,3	94,3	95,2	5,5	3,5	2,6	3,9	4,2	3,8	3,0	1,4	1,4	1,9	1,8	1,8	1,1	0,8	1,0	0,9	1,1	0,9
Substancje wziewne																							
96,8	95,3	96,5	96,5	94,8	95,8	2,9	2,8	2,8	2,8	3,8	3,1	1,0	0,7	0,7	1,2	1,8	0,9	0,6	0,5	0,5	0,8	1,1	0,9
LSD lub inne halucynogenne (od 2013 r. razem z grzybami halucynogennymi)																							
97,5	94,9	95,1	94,9	94,2	95,5	2,3	3,3	4,4	4,3	4,4	3,5	1,3	1,4	1,8	2,2	2,2	1,5	0,5	0,7	1,1	1,1	1,2	0,5
Grzyby halucynogenne																							
96,1	94,7	-	-	-	-	3,6	3,4	-	-	-	-	2,0	1,4	-	-	-	-	1,1	0,6	-	-	-	-
Kokaina (od 2013 r. razem z crackiem)																							
97,5	94,8	96	95,4	94,9	95,7	2,2	2,3	3,5	3,4	3,7	3,4	1,1	0,7	1,9	1,6	2,1	1,6	0,6	0,6	1,1	1,0	1,2	0,7
Crack																							
98,6	95,8	-	-	-	-	1,2	2,3	-	-	-	-	0,5	0,6	-	-	-	-	0,4	0,5	-	-	-	-

Badania KBPN. W zestawieniu nie uwzględniono braków danych

Tabela 123 cd. Używanie substancji psychoaktywnych

Nie, nigdy						Tak																	
						Kiedykolwiek w życiu						W ciągu ostatnich 12 miesięcy						W ciągu ostatnich 30 dni					
2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021	2008	2010	2013	2016	2018	2021
w procentach																							
Relevin																							
99,1	96,7	98,5	97,1	97,0	98,0	0,8	1,4	1,0	1,7	1,6	1,6	0,4	0,4	0,4	0,7	1,1	0,6	0,3	0,3	0,2	0,6	0,9	0,4
Heroina																							
98,5	96,3	97,9	96,9	96,8	97,8	1,3	1,9	1,6	1,9	1,8	1,2	0,6	0,8	1,0	0,7	1,2	0,5	0,1	0,5	0,7	0,7	1,0	0,4
Leki przeciwkaszlowe lub na przeziębienie przyjmowane w celu odurzania się																							
96,5	93,6	95,3	94,3	95,0	94,3	3,2	4,7	4,2	4,9	3,8	4,7	1,9	2,2	2,1	1,9	1,7	2,0	0,9	1,1	1,0	1,2	1,1	1,0
„Dopalacze” („legal highs”)																							
96,4	86,8	94,3	95,6	96,0	97,4	3,5	11,4	5,2	3,6	2,6	1,6	2,6	7,2	2,0	1,1	1,5	0,3	1,5	1,1	1,0	0,7	0,7	0,3
Dekstrometorfan (DXM)																							
98,8	97,0	98,1	97,0	96,8	96,8	1,0	1,3	1,4	1,8	1,6	1,5	0,6	0,4	0,8	0,8	0,9	0,5	0,5	0,2	0,1	0,6	0,5	0,2
Sterydy anaboliczne																							
96,4	95,2	97,1	95,7	96,3	96,3	3,4	2,9	2,2	2,9	2,2	1,3	1,9	0,9	1,2	1,5	1,3	0,6	0,7	0,5	0,7	1,3	0,9	0,3
Mefedron																							
-	-	-	-	-	94,6	-	-	-	-	-	4,4	-	-	-	-	-	2,1	-	-	-	-	-	1,4

Badania KBPN. W zestawieniu nie uwzględniono braków danych

Uczniowie pytani byli również o to, ile razy zażywali wymienione w ankiecie substancje. Najczęściej przyjmowanymi narkotykami były marihuana lub haszysz. Raz lub dwa razy w życiu używało ich 11% uczniów, 3–9 razy – 12% badanych, 10–39 razy – 6%, a więcej niż 40 razy – 6%. Wskaźniki częstości używania marihuany i haszyszu są podobne jak w roku 2018. Odsetek osób, które zadeklarowały, że nie używały tych dwóch substancji zwiększył się z 61% do 64%.

Tabela 46

Substancje psychoaktywne	Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać kiedykolwiek, któregośkolwiek z podanych niżej środków?									
	Nie używa- le(a)m		1–2 razy		3–9 razy		10–39 razy		40 lub więcej	
	2018	2021	2018	2021	2018	2021	2018	2021	2018	2021
	w procentach									
Marihuana, haszysz	60,8	63,8	11,8	11,0	13,0	11,5	6,8	6,2	5,7	6,2
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	80,4	81,8	9,9	8,2	4,2	4,4	2,4	2,9	1,2	1,1
Amfetamina	92,7	94,2	2,2	1,4	1,5	1,2	0,8	0,5	0,8	1,1
LSD lub grzyby halucynogenne i inne halucynogeny	95,2	95,7	1,4	1,3	0,8	0,9	0,3	0,4	0,4	0,3
Kokaina, crack	95,5	96,0	1,0	1,3	0,8	0,7	0,3	0,5	0,4	0,4
Leki przeciwkaszlowe przyjmowane w celu odurzania się	95,2	94,6	3,5	2,1	0,9	1,2	0,1	0,3	0,2	0,4
Substancje chemiczne (np. klej, aerozol) używane w celu odurzania się	96,0	96,3	0,9	0,8	0,7	0,5	0,2	0,5	0,4	0,3

Badanie KBPN

„Dopalacze” czyli nowe substancje psychoaktywne

W przypadku „dopalaczy” odnotowujemy spadek używania tych substancji. Odsetek badanych, którzy z nimi eksperymentowali, wyniósł 2,6%. W ciągu ostatniego roku oraz miesiąca poprzedzającego badanie „dopalaczy” używało po 0,3% uczniów. Są to najniższe wskaźniki od początku prowadzenia naszych badań – to jest od roku 2008.

W 2021 roku do bloku pytań o poszczególne substancje psychoaktywne po raz pierwszy dodano pytanie o mefedron, który jest nową substancją psychoaktywną o działaniu stymulującym, zdelegalizowaną w 2010 roku. Do używania kiedykolwiek w życiu mefedronu przyznało się 4,4%, w ciągu ostatniego roku przed badaniem 2,1%, a w ciągu ostatnich 30 dni – 1,4%. O „dopalaczach” słyszało 62% badanych w 2021 roku (64% w roku 2018). Kolejną kwestią poruszoną w badaniu było kupowanie „dopalaczy”. Według najnowszego badania 1,1% (1,3% w 2018 roku) respondentów kupowało je w sklepach stacjonarnych. Z polskiego sklepu internetowego korzystało 2,3% (1,4% w 2018 roku) uczniów, a ze

sklepu zagranicznego – 2,2% (1,4% w 2018 w roku). Podobny odsetek badanych korzystał z ukrytych giełd internetowych, tzw. kryptomarketów – 2,3% (1,8% w roku 2018).